

Utveckling efter ÖP 2013

Bebyggelse

Utbyggnadsområdet i Södra Äspet söder om Åvägen är utbyggt med bostäder. Området rymmer cirka 60 friliggande villor och 20 radhus. Utbyggnaden har pågått kontinuerligt under planperioden.

Av föreslagna bostadsbebyggelse är det främst bostäder inom pågående detaljplan vid antagandet av ÖP 2013 som byggts under planperioden. I Vannebergaområdet och i norra Tället har både villor, parhus, radhus och flerfamiljshus byggts. Även en förtätning med flerfamiljsbebyggelse inom den tidigare Folkparken, har genomförts under perioden.

De ytor som föreslogs för ny bostadsbebyggelse i ÖP 2013 har i stor omfattning inte tagits i anspråk. Anledningarna till att föreslagna ytor för bostäder ej tagits i bruk varierar, för några ytor finns kostsamma utredningsbehov och en förväntad begränsning av exploateringsmöjligheterna utifrån

utredningsresultat. Ett utvecklingsområde för bostäder och verksamheter (Transval) har under planperioden detaljplanelagts för drygt 300 bostäder, vilka nu är i byggskede. Flera antagna men ej utbyggda detaljplaner för bostäder fanns också redo för utbyggnad vid planens antagande, vilket har genererat ett stort antal nya bostäder under planperioden.

Ny verksamhetsmark föreslogs norr om Flötövägen. Här finns sedan 2022 en antagen detaljplan som gör ett utökat verksamhetsområde möjligt.

Två kvarter med verksamhetsmark har etablerats vid norra infarten, väg 118 Horna i Åhus. Områdena var planlagda men ej utbyggda i ÖP 2013. Områdena har tagits i bruk under planperioden, ett kvarter har planlagts med en högre exploateringsgrad för att möjliggöra ett effektivare markutnyttjande. För de två områdena längs väg 118 pågår ändring av detaljplan för att möjliggöra för en högre exploatering, med upp till 60% av fastighetsarean.

Utvecklingsområde för bostäder och verksamheter föreslogs öster om väg 118 och norr om Hamnleden. Området är centralt och det finns möjlighet att utveckla både inom befintliga detaljplaner och genom ändring av detaljplan. Inga förändringar i markanvändning eller ny exploatering har skett under planperioden. Bostäder, handel, service och lättare verksamhet ryms inom området idag.

Trafik

Ny väg som förbinder Fregattvägen med Flötövägen är ej genomförd.

Omgestaltung av infart vid Flötövägen är ej genomförd vilket även gäller omgestaltningen av väg 118 vid norra infarten och vid korsningen Hamnleden. Väg 118 är en statlig väg och kräver ett samarbete med Trafikverket för genomförande.

Ett vägreservat för en ny väg i Trafikverkets vägnät som förbinder Flötövägen och väg 118 redovisas. Reservatet är inte längre aktuellt i Trafikverkets regi.

Åhusbanan har ett långsiktigt utvecklingsperspektiv för Pågatåg i ÖP 2013. Järnvägsfrågan utreds i samarbete mellan kommunen, Trafikverket och hamnen. Järnvägsfrågan begränsas i dagens planeringsperspektiv till hamnverksamheten. Utvecklingsområdet för järnvägsstation har inte tagits i bruk.

Centrum

För centrum föreslås en centrumutveckling som är ett aktuellt pågående projekt. En mindre upprustning av kajområdet har genomförts med ny lekplats och parkering. Köpmannagatan ska utvecklas avseende gestaltning och trafiksäkerhet för oskyddade trafikanter.

Naturvård, grönstruktur, rekreation

Skyddet av de sandiga odlingsmarkerna väster om Åhus har stärkts genom naturreservat i enlighet med ÖP 2013. Tallskogen har bevarats mellan kvarteren i den större utbyggnaden i Vannebergaområdet men samtliga tallar har avverkats inom kvartersmark och inom verksamhetsmarken. Lekplats i Äspet har inte genomförts på någon av de utpekade platserna, men norr om Åvägen finns en mindre lekplats anlagd.

Problematiken med översvämningsrisk och stranderosion kvarstår, och förväntas göra så under en lång tid framöver. Kristianstads kommun har intensifierat utredningsarbetet i frågan och olika alternativ har tagits fram med fokus på naturbaserade och mjuka åtgärder.

Kulturmiljö

I ÖP 2013 redovisas Åhus kulturmiljöer inom avgränsningar för riksintresse för kulturmiljövården, landskapsbildskydd, fornlämningar samt byggnadsminnen. Avgränsningarna baseras på betydligt äldre material än 2013. De är snävt satta avseende urval av byggnader, område, verksamheter och bebyggelse uppförda under 1900-talet. Det kan förklaras med att kunskapsunderlagen har varit knappa och synen på vad som är kulturhistoriskt intressant har breddats. För Åhus del togs det fram en separat bevarandeplan 1984. Denna plan har år 2020 kompletteras med en ny kulturmiljöinventering, som är ett kunskapsunderlag för arbetet med att ta fram ÄÖP Åhus (se Bilagor). Inom centrala Åhus har ett par större förändringar för kulturmiljön skett. De karaktäristiska höga silobyggnaderna på fastigheten Kollekulla har rivits till förmån för kommande bostadsbebyggelse. Även inom kvarteret Dammyckan har byggnader rivits för att ersättas av ny bostadsbebyggelse. En ny livsmedelsbutik har uppförts vid rondellen mellan den norra och västra infarten till Åhus som tillsammans med byggnader av verksamhetskaraktär bidrar till en ytterkantsarkitektur som är vanligt förekommande vid genomfartsstråk och infarter till tätorter.

I kvarteret Carl XI har en om- och tillbyggnad av "Engströmska villan" genomförts, med en modern byggnadskropp som ansluter till den äldre sekelskiftesvillan via kontrasterande arkitektur.

Ombyggnaden fick återverkningar på hela den kringliggande miljön i positiv mening. I kvarteret Telegrafan har ett motsatt förhållningssätt använts, där man restaurerat tillbaka i en "äldre stil" som ett led i att skapa atmosfär och ge miljön en historisk kontext. Två olika förhållningssätt som kan fungera i en äldre miljö vilket båda kräver stor respekt för platsen och dess historia.

Befolkning

Åhus har ökat med 738 invånare mellan 2013 - 2021. Åhus har idag 11 000 invånare. 3 400 personer är över 65 år och den gruppen ökar, samtidigt syns en mycket begränsad ökning med 5 personer i åldersgruppen 0 -19 år. Andelen som förvärvsarbetar är högre än i kommunen som genomsnitt och de flesta pendlar utanför orten. Åhus skiljer sig avseende socioekonomiska värden från genomsnittet i kommunen med mer positiva värden avseende upplevd trygghet i folkhälsotal. Utbildningsnivå, förvärvsfrekvens och valdeltagande är något högre än genomsnittet för kommunen och inkomstnivåerna är högre än för kommunen som helhet.

Föreningslivet är rikt med fokus på sport som lagidrotter, golf, bad- och båtliv med mera.

Medborgarenkät och samråd

Arbetet med denna översiktsplan började med en mindre enkätundersökning där medborgare fick möjlighet att svara på frågor kring hur man upplevde Åhus som bostadsort och hur man såg på framtiden. Genom de svar som kom in visades en bild av Åhus som en trygg ort att växa upp i och en önskan från äldre om centrala lägenheter, gärna med havsutsikt.

Två samrådsmöten har genomförts på Åhus bibliotek där möjlighet fanns att lämna synpunkter och ställa frågor. De frågor som kom var frågor om jordbruksmarkens bevarande samt trafiksituationen som främst på sommaren upplevdes som problematisk i flera korsningspunkter. Det möte som hölls i mars 2023 samlade många med synpunkter kring den då aktuella frågan om utbyggnad av silo i hamnen, dessa frågor togs sedan vidare till de politiska företrädarna och hanteras inte i översiktlig planering.

Ett samrådsmöte med presentation av samrådsförslaget och möjlighet att ställa frågor och lämna synpunkter hölls i Församlingshuset i Åhus. Ett 70-tal besökare deltog, trafikfrågan och frågan kring kommunal avverkning av tallar på rekreationsmark var några frågor som togs upp.

Under arbetets gång har samråd skett med näringslivets representanter och de kommunala bolagens verksamheter.

Åhus historia

Åhus har en tusenårig utveckling som är synlig i en stadsbildning med rötter i järnålder och medeltid. Gatunätet i det medeltida Åhus består av smala, slingrande gator och är i stora delar intakt sedan medeltiden. Vid åmynningen uppfördes under 1100-talet borgen Aosehus med stenhus, ringmur och torn. Borgen är idag kvar som ruin och tillsammans med ruinen efter dominikankloster från 1200-talet och ringmuren från 1300-talet blir medeltiden tydligt närvarande i dagens stadsbild. Kyrkan och torget är fortfarande en del av Åhus centrum. Här ligger rådhuset, prästgården och Kungsstugan från 1600-talet. I övrigt är det 1800-talet och tidigt 1900-tal som bidrar mycket till stadsbilden i de centrala delarna av Åhus. Där finns också den karakteristiska industribyggnaden Spritkyrkan från sekelskiftet 1800 - 1900. Åhus har byggts ut kontinuerligt under 1900-talet och 2000-talet med fritidshusområden, verksamhetsområden och bostäder.

Befolkning

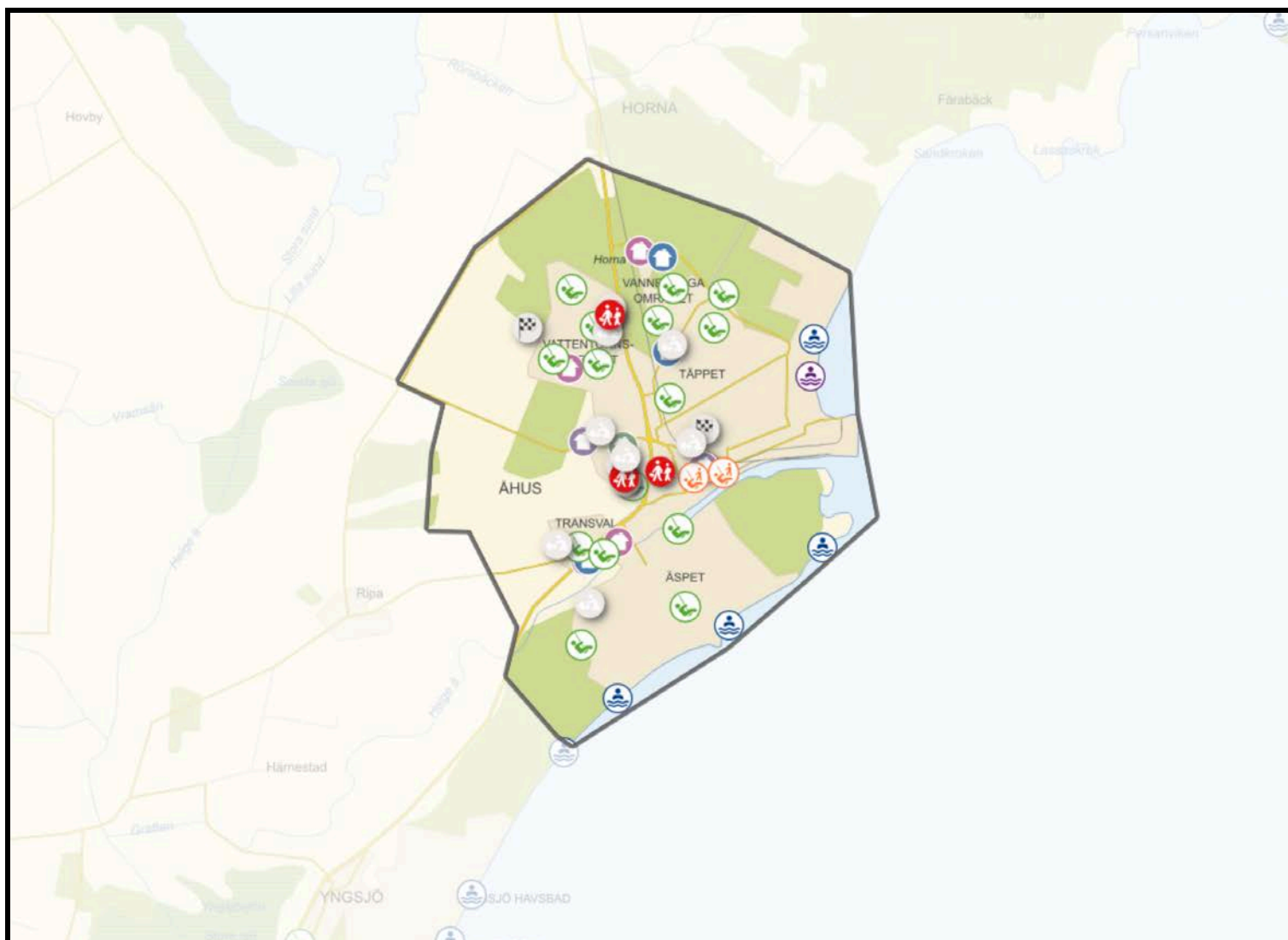
Åhus har cirka 11 000 invånare. Andelen som förvärvsarbetet är högre än i kommunen som genomsnitt och de flesta pendlar utanför orten. Åhus skiljer sig avseende socioekonomiska värden från genomsnittet i kommunen med mer positiva värden avseende upplevd trygghet i folkhälsotal. Utbildningsnivå, förvärvsfrekvens och valdeltagande är något högre än genomsnittet för kommunen och inkomstnivåerna är högre än för kommunen som helhet (SCB, 2023-12-31). Föreningslivet är rikt med fokus på sport som lagidrotter, golf, vatten- och båtliv med mera.

Åldersfördelning

I Åhus bor 2 348 barn/ungdomar i ålder 0 - 19 år. Denna åldersgrupp har tillsammans med åldersgruppen 20 - 65 år varit relativt konstant de senaste 10 åren. Den åldersgrupp som ökar mest i Åhus är 65 år och äldre. Cirka 3 400 personer är idag 65 år och äldre (SCB, 2023-12-31).

Boendeform

Det är småhus som dominerar som bostadsform i Åhus. Flerfamiljsboende och radhus har dock ökat genom bostadsutbyggnaden de senaste 10 åren. Av de som är 80 år och äldre bor mer än 600 personer i småhus och knappt 200 personer i flerfamiljshus (SCB Bostadspak 2021-12-31).

Service

Åhus har ett bra serviceutbud med god tillgänglighet och mycket finns samlat i de centrala delarna. Tillgängligheten för gående och cyklister har utvecklats men ett utvecklingsbehov kvarstår.

Skola/förskola

I Åhus finns 7 förskolor och 3 grundskolor där Rönnow skolan även innehåller Rönnow montessori för årkurs 7 - 9. Montessori finns även för årskurs F-6 på Sånnskolan. Det finns en viss överkapacitet för årskurs F-6 på Sånnskolan för att ha flexibilitet att ta hand om större barnkullar i framtiden.

Rönnowskolan har inte kapacitet att ta emot det antal klasser som finns på Sånnskolan, Villaskolan och Yngsjöskola, därav att den behöver utökas (förstudie för detta pågår). Närhet till förskolor är

relativt god inom Åhus. Det finns planberedskap för tre nya förskolor inom planområdet. För gymnasiestudier reser eleverna till Kristianstad eller andra orter med gymnasium.

Vård och omsorg

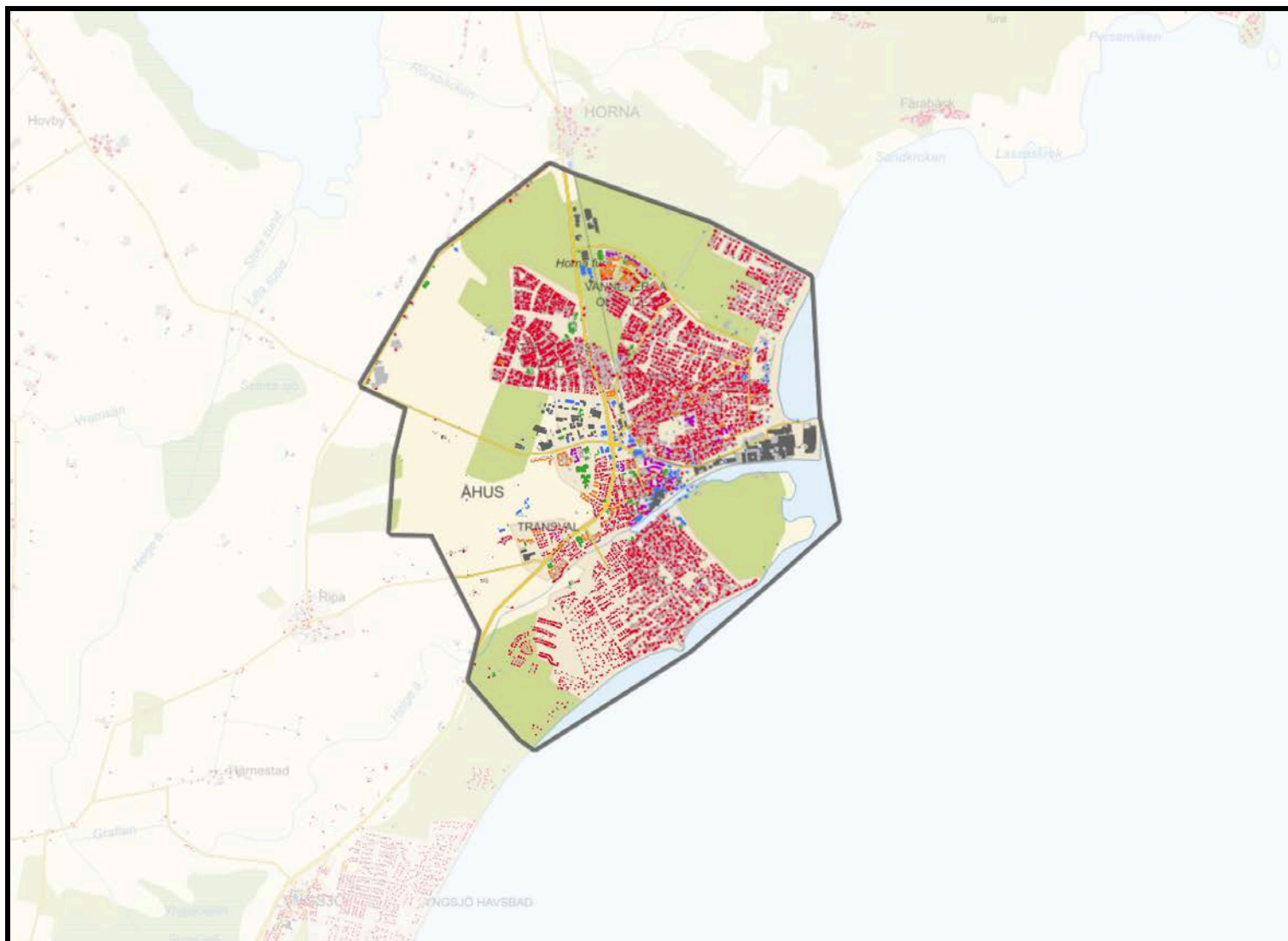
I Åhus finns vårdcentral, 4 vård- omsorgsboenden, 3 Gruppboendestäder samt Daglig verksamhet som driver verksamhet med socialt innehåll.

Idrott/Lek

Lekplatser finns i anslutning till bostäder och förskolor enligt kartbild. En ny plats för skejting finns vid korsningen Fädriften/järnvägen. Idrottsintresset är stort i Åhus och tillgången på fritidsanläggningar för sport har en bredd för olika intressen och åldrar. Bollplaner finns dels väster om Vattentornsområdet, vid idrottsplatsen Tället samt på grundskolans skolgårdar. Föreningsverksamheten ansvarar för 7 bollplaner för träning och tävling. Sånaskolans idrottshall används aktivt av föreningslivet där träning för bl a gymnastik, bollsporter och friidrott erbjuds. Tennishall, padelhallar, bowling, träningsstudios, golf och båtverksamhet är andra aktiviteter som ryms inom planområdet.

Badplatser

I Åhus finns flera välbesökta kommunala badplatser, som med sin infrastruktur och service är centrala för orten och Kristianstads kommuns attraktivitet, för både invånare och besökare.

Bebyggelsestruktur

Åhus domineras ytmässigt av friliggande villor från olika tid där en utbyggnad på 1960 -70 talet går att finna i flera områden. Den bild som många kopplar till Åhus bebyggelse är den äldre tegelarkitekturen och den äldre låga bebyggelsen i den medeltida gatustrukturen som finns i den centrala delen av Åhus. Längs genomfarten väg 118 finns verksamhetsområden från 1960-talet och fram till dagens utbyggnad av verksamhetsmark.

Åhus har nära mellan sina kontraster när man ser till bebyggelsen. Tung industri i hamnen gränsar till bostads- och fritidshusbebyggelse på Tället. Från handelsplats med sentida externhandelsarkitektur ser man den medeltida kyrkan i rött tegel. Det är nära och blandat i platsens fysiska struktur.

Bostadsbebyggelse

Bostadsbebyggelsen i Åhus sträcker sig från medeltiden med gatuhus i ursprunglig kvartersstruktur fram till dagens blandade strukturer med radhus/småhus/flerfamiljshus i ny kvartersstruktur.

Det senaste området som exploaterats för bostäder är området i norra delen av Tället. Här är det en blandad bebyggelse med flerfamiljshus och friliggande villor. Byggnationen ger en tät struktur som avgränsas med naturmark.

Verksamhetsområde

Åhus har ett rikt näringsliv som växer. I anslutning till den äldre stadsstrukturen finns The Absolut Company, globalt företag med vodkaframställning som till del är inrymt i fabrik från 1906. Dess arkitektur bidrar till en stadsbild med höga arkitektoniska kvaliteter och bidrar till en levande stadsbygd året runt.

Vid Tälletstranden finns hotell/restaurang och evenamangstrand som bidrar till utveckling av besöksnäringen.

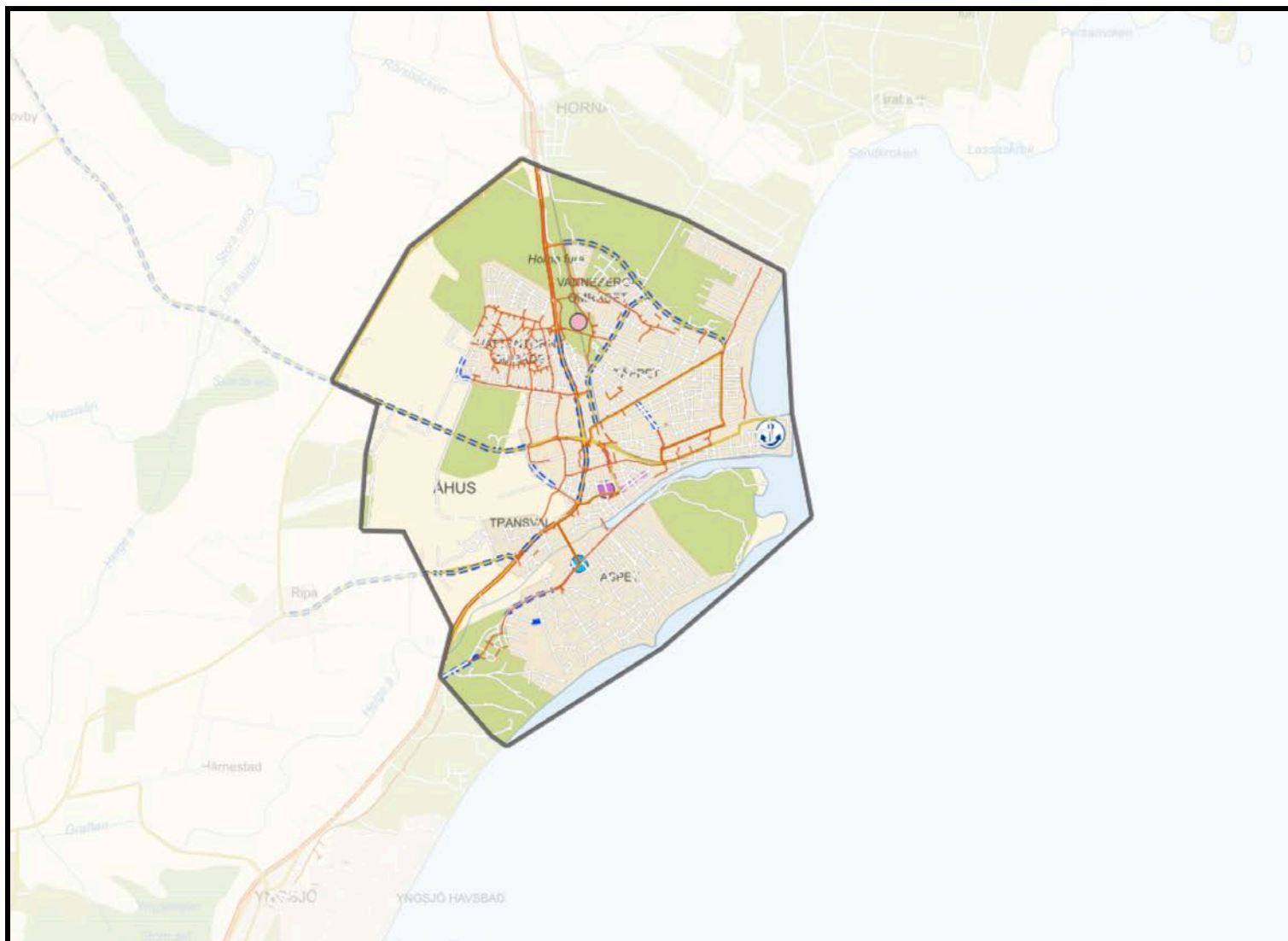
Hamnen utgör område för tung industri, och här finns förutom hamnverksamheten även företag med mer omfattande miljötillstånd för sin verksamhet. Hamnen trafikförsörjs via Hamnleden och genererar tunga transporter där.

Övriga större verksamhetsområden är placerade utanför den centrala äldre kärnan. Väster om väg 118 finns verksamhetsområde med en blandning av service och industri. Området har varit utbyggt sedan slutet av 1970-talet, och den senaste byggnationen är en dagligvarubutik i anslutning till korsningen väg 118 och Hamnleden. Området har en låg exploatering utifrån nu gällande norm för verksamhetsmark.

Det senast utbyggda verksamhetsområdet finns i norra Åhus längs infarten väg 118. Det består av tre kvarter varav ett ännu är under utbyggnad. Även i detta område är exploateringen lägre än vad som är lämpligt utifrån dagens krav på effektiv markanvändning.

I pågående planarbete detaljplaneras ett nytt verksamhetsområde i västra delen av Åhus norr om Flötövägen. Här kommer att erbjudas verksamhetsmark för industri.

Det finns generellt en stor efterfrågan på verksamhetsmark i Åhus. Det finns även ett utbud av befintliga industrilokaler till salu och för uthyrning. En modell med fastighetsbolag som bygger och hyr ut lokaler till olika mindre verksamheter finns etablerad inom Horna verksamhetsområde.

Trafikinфраstruktur

I Åhus bor cirka 11 000 invånare. På sommaren ökar befolkningen, liksom antalet tillresta besökare. Till följd av Åhus dragningskraft sommartid uppstår vissa problem i trafiken, främst att söktrafiken efter parkeringsplatser blir omfattande. I den resvaneundersökning som görs regelbundet i Kristianstads kommun framgår det att en stor del av de korta resorna under 3 km görs med bil i Åhus, vilket visar på potential att öka gång och cykel som färdmedel.

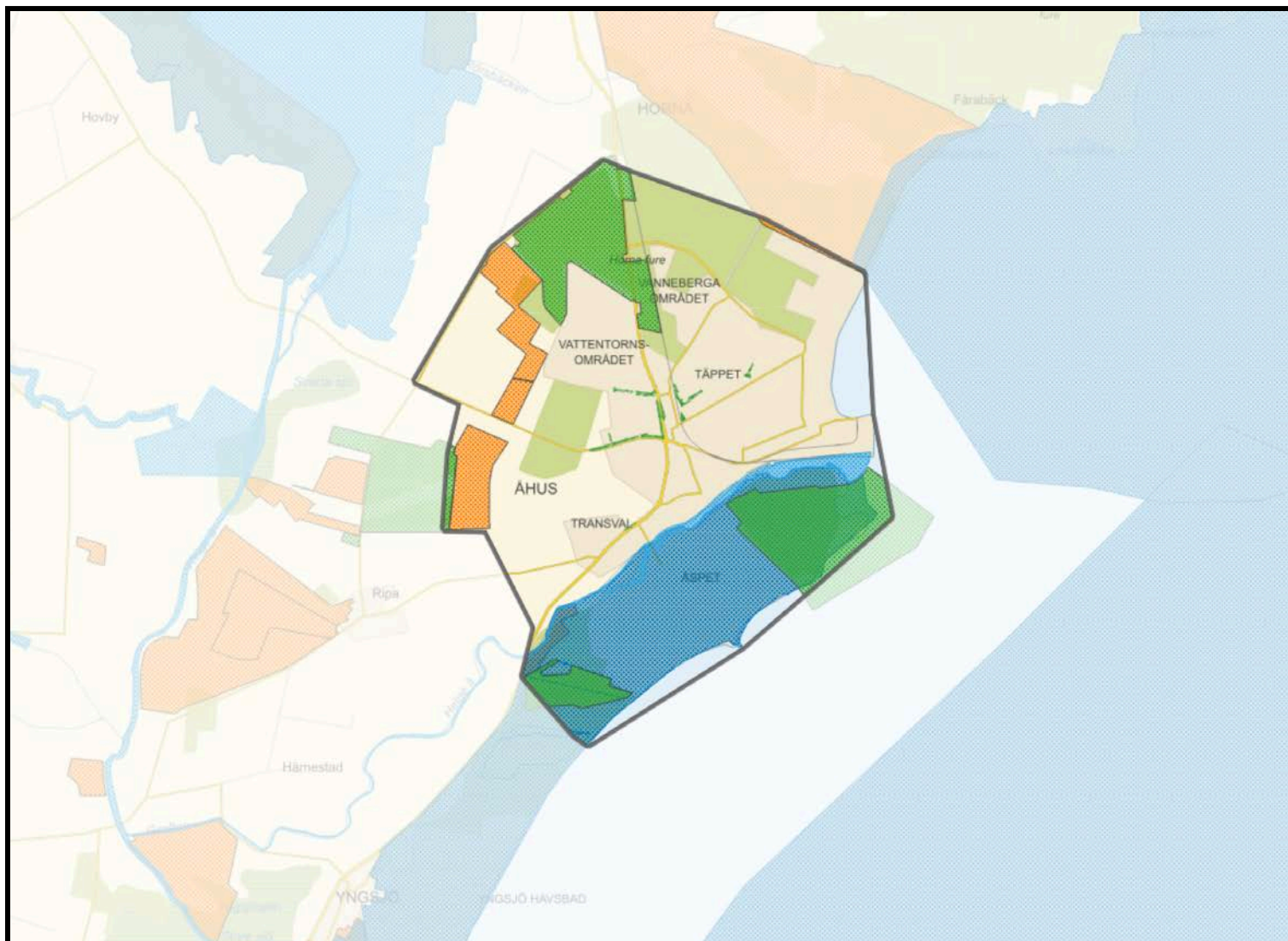
Åhus har en verksam hamn som är levande och viktig för kommunen. Det ställer krav på fungerade infrastruktur som även kan fungera för transport av farligt gods till och från hamnen.

Landtransporterna idag går främst utmed Hamnleden och Tälletleden, varav Hamnleden är väl anpassad för anspråket. Åhusbanan mellan Åhus och Kristianstad används i dagsläget inte av hamnen men Åhusbanan används av järnvägmuseet.

Den blandade strukturen med bostäder, serviceplatser och arbetstillfällen i Åhus ställer krav på ett samspelt trafiknät där gående och cyklister kan ta sig fram på ett gent och tryggt sätt tillsammans eller separerat från övrig motortrafik. Eftersom många boende i Åhus pendlar till Kristianstad har busstrafiken stor betydelse, och vägen mellan hållplats och bostad är en viktig del av hela resan. Den statliga vägen 118 går genom Åhus från norr till söder och delar orten i en västlig och en östlig del. Trafikmängden varierar mellan 5 000 till 10 000 fordon per dygn, högst i den norra delen av Åhus och lägst i den södra delen. Den stora trafikmängden upplevs som en barriär för gående och cyklister som hänvisas till passager under vägen.

Åhus trafikeras idag av tre regionbussar linje 551,552 och 559. Linje 551 har en hög turtäthet och går från Kristianstad på väg 118 genom Åhus och kör inom centrum och Äspet. Vissa turer går hela vägen ner till Yngsjö och Furuboda. Linje 552 går från Kristianstad via Tälletleden och Fädriften in till centrala Åhus och sen tillbaka till Kristianstad. Linje 559 går enstaka turer mellan Åhus och Österäng på morgon och eftermiddag.

Väg 118 och Flötövägen är statliga vägar. Väg 118 är utpekad som regionalt viktig väg i det funktionellt prioriterade vägnät som bedöms vara av särskild vikt för nationell och regional tillgänglighet. I det utpekade vägnätet är Trafikverket restriktiva till åtgärder som påverkar framkomligheten, tillgängligheten eller säkerheten negativt. Utöver de statliga vägarna består trafiknätet i orten av både kommunala och enskilda gator. I den östra delen av orten, på båda sidor om Fädriften samt i Tället finns även en större mängd enskilda vägar. Hastighetsgränsen inom tätbebyggt område är 40 km/tim utmed huvudvägnätet och 30 km/tim i det mer finmaskiga nätet. Väg 118 omfattas endast delvis av tätbebyggt område och har hastighetsbegränsning 40, 60 eller 70 km/tim, med högre hastighet längre norrut i orten. I Åhus finns ett välutbyggt nät av kommunala gång- och cykelvägar.

Naturvärde

Hela Åhus präglas av sandjordar och dessa har generellt sett högre naturvärden är normalt. På många ställen i Åhus finns små rester av det historiska odlingslandskap som tidigare låg här. Vi hittar dessa rester på små grönytor, vägrenar och grusvägar inne i Åhus. Dessa kan ofta ha mycket höga naturvärden. Det är viktigt att vi tar reda på dessa och sköter dem på ett korrekt sätt. Åhus sandiga markförutsättningar skall ses som en resurs då marken ofta inte behöver skötas lika intensivt som mer näringsrika marker. Med rätt skötsel kan vi sänka skötselkostnaderna samtidigt som vi bevarar och utvecklar den biologiska mångfalden. Inom planområdet finns olika natur- och landskapstyper med höga naturvärden, några av dem beskrivs nedan.

Skogarna utmed Åhuskusten

Närmast havet finns långa obrutna sandstränder och ett öppet dynlandskap. Sanddynerna är ofta bevuxna med sandrör eller strandråg som binder sanden med sina rötter. I väster är dynerna högre och dessutom bevuxna med tallskog som ofta blir tätare ju längre västerut man kommer. Vissa av dynerna inne i skogen kan vara 15 - 20 meter höga. Denna landskapstyp med sanddyner, rörlig sand och tallskog är ovanlig både i Skåne och nationellt.

På 1600-talet var kustremsan bevuxen med ekskog, men på grund av intensiv markanvändning höggs en stor del av skogen ned. Det ledde till att sanden började röra sig med vinden och kraftiga sanddyner skapades där den avsattes. För att komma bort från sandflykten planterades stora arealer med tall under 1800-talet. Dessa skogar utgör idag de magra och glesa skogarna som ger Åhuskusten en speciell karaktär. Tallskogarna längs kusten har en speciell flora, fauna och funga med ett högt naturvärde. Flera sällsynta insekter trivs i de varma och lättgrävda sandjordarna. Tallskogarna har ett välutvecklat lav- och mossamhälle där flera mer eller mindre sällsynta arter trivs. I skogarna finns även orkidéer, ryl och speciella fågelarter.

Äspet

Strax söder om Åhus ligger Äspet där det finns ett stort sammanhängande lagunområde som har blivit en viktig lokal för både rast och häckning för flera arter flyttfåglar. Lagunen är en del av naturreservat Äspet som även innehåller ett stort skogsområde, dominerat av tallskog och blandskog. Söder om naturreservatet finns fritidshusbebyggelse där husen ligger inbäddade i tallskog. I planområdets södra gräns finns det kommunala naturreservatet Södra Äspet som präglas av både öppna och trädklädda sanddyner. Det finns också höga värden knutna till tall och ek.

Östra Sand

Norr om Åhus finns området Östra Sand som är bevuxet med tallskog av varierande ålder och täthet. Området har en mycket rik biologisk mångfald med stor förekomst av bland annat ryl i de tätare partierna och sandnejlika i de mer öppna områdena. I skogen förekommer även sällsynta svampar och insekter.

Horna Fure

I planområdets norra del, lite längre inåt land, ligger Horna Fure, som utgörs av de vida tallskogarna kring Horna samhälle. Den dominerande naturtypen är sandtallskog med ett betydande kalkinslag. En stor del av tallskogarna har lång kontinuitet och bitvis exceptionellt höga naturvärden. Här har över 1200 arter påträffats, varav ca 140 är rödlistade. Många av arterna är hotade och sällsynta. Området är även en viktig spridningskorridor för arter mellan sandmarkerna vid Sånarna/Ripa och Horna/Rinkaby. Horna Fure är även ett mycket viktigt tätortsnära rekreationsområde för Åhusborna och området genomkorsas av ett stort antal stigar.

Helge å

Helge å är ett av södra Sveriges största vattendrag. De nedre delarna av avrinningsområdet, från Torsebro till havet, utgör Kristianstads Vattenrike. Här rinner ån genom låglänt och bitvis kalkrikt slättlandskap. Vid högvatten svämmar ån ut över omgivande marker och skapar värdefulla våtmarksområden. Ån har två utlopp i Hanöbukten varav ett mynnar i Åhus hamn. Inom planområdet präglas ån av lugnflytande partier och flacka stränder. Innan ån når in i själva tätorten Åhus omges den av betad eller odlad mark. Då ån nått in i bebyggda områden blir åfåran mer diffus eftersom den får flera grenar som slingrar sig kring mindre öar. En av grenarna, som numera syns som en "blindtarm" till själva huvudfåran, är Möllerännan. Möllerännan är en grävd kanal som skapades för att komma runt strömmande partier med stenar i Gamle ström (den ursprungliga åfåran) i västra Åhus. Helgeån har en rik biologisk mångfald med förekomst av bland annat många olika arter stormusslor och ett rikt fisksamhälle.

Sandiga odlingsmarker

Åhus sandmarker är unika rester av ett sandigt kulturlandskap. I den varma, kalkrika sanden lever speciella djur, växter och svampar. Kristianstadsslättens sandmarker har använts för bete och odling i flera tusen år. Vidsträckta och öppna betesmarker dominerade slättlandskapet sedan förhistorisk tid och fram till slutet av 1800-talet. Då låg gårdarna samlade i byar vid de bättre markerna, som användes som åker. Mellan byarna låg de gemensamma betesmarkerna. Där bröts ibland tillfälliga åkrar upp för odling i två - tre år innan näringen i marken tog slut. Därefter lades åkern i träda och blev betesmark igen. Det kallas för ett vandrande åkerbruk.

Artrikedom i ett förändrat landskap

Bylandskapet lade grunden till ett landskap med en unik flora och fauna. De kalkrika sandmarkerna hölls öppna av betet och det vandrande åkerbruket skapade öppen sand. I betesmarkerna växte blommande och kryddoftande örter som backtimjan, sandnejlikor och hedblomster. Här surrade vildbin och fladdrade fjärilar. I de övergivna åkrarnas öppna sand kunde insekter värma sig och bygga bon och nya växter kunde gro. Sedan skiftena under 1800-talet, då varje gård fick sin egen mark, har landskapet förändrats. Med modernt jordbruk har sandiga betesmarker kunnat odlats upp. Andra har bebyggts eller planterats med tallskog. Men artrika sandmarker finns fortfarande kvar på sina håll. Många sandmarksarter är hotade idag, därför har varje område som finns kvar stor betydelse för att bevara artrikedomen.

Där arterna finns

Artrika och sandiga betesmarker finns bland annat på Ripa sandar, Rinkabyfältet, Åsumfältet och i trakterna kring Lyngsjö och Nöbbelöv. Inom planområdet väster om Åhus ligger naturreservaten Sånarna, Horna grushåla och Horna sandar. I reservaten plöjs mindre områden upp med jämna mellanrum för att återskapa det vandrande åkerbruket och för att gynna det speciella växt- och djurliv som behöver de öppna trädesytorna. Delar av reservaten sköts också med bränning istället för bete vilket ger en riklig blomning. I Sånarnas naturreservat finns en av Kristianstads Vattenrikes besöksplatser med ett litet utemuseum som berättar om sandmarkernas historia och mångfald.

Den kalkrika sandstäppen

På riktigt kalkrika sandmarker finns en alldeles speciell naturtyp som kallas sandstäpp. Utöver ett pH på över 7 i marken krävs ett torrt och varmt klimat för att sandstäpp ska utvecklas. I Sverige finns sandstäpp framförallt i östra Skånes kalkrika sandmarker, exempelvis vid Östra Sand på Rinkabyfältet. Den väldoftande sandnejlikan är en av sandstäppens karaktärsarter.

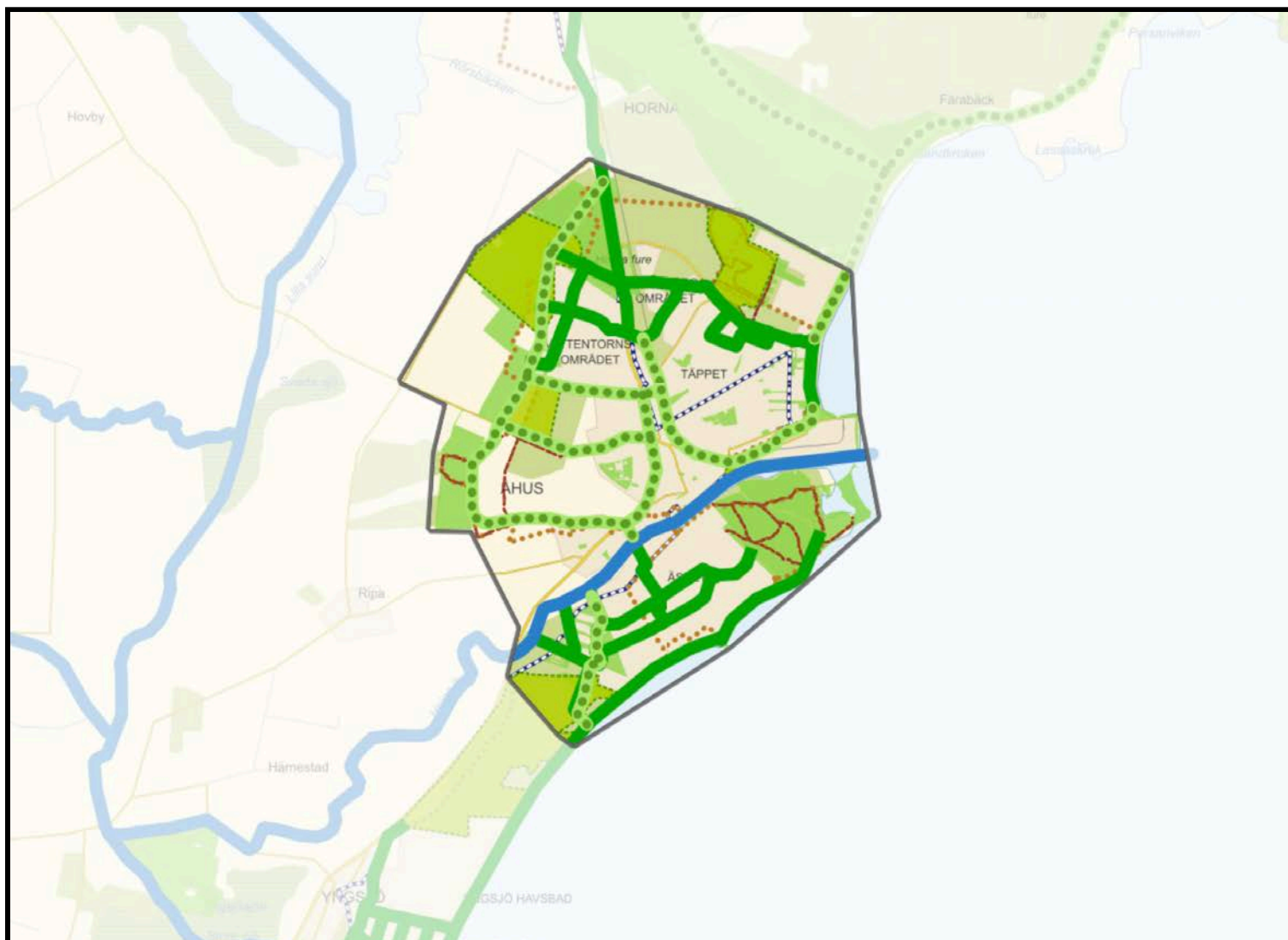
Åhus blommande trädor

Sedan år 2003 sköts flera gamla trädesytor i Åhus med slätter och plöjning av Tekniska förvaltningen. Skötseln är inspirerad av det gamla trädesbruket i Åhustrakten och ger en sprudlande blomsterprakt av bland annat blåeld, pukvete, vädcklint och sandvita. Olika ytor plöjs upp med intervall för att ta fram bar sand, motverka igenväxning och återaktivera den naturliga fröbanken i jorden. Detta är ett

fint exempel på resurssnål grönyteskötsel, som bidrar till ett rikt växt- och djurliv. Samtidigt skapar det vackra och tilltalande grönytor, vilket är bra för både natur och människa.

Piggastans sanddyner

Under 2019 restaurerade Biosfärenheten vid Kristianstads kommun en sandmark mitt inne i Tället. Tallar glesades ut, buskar röjdes och bar sand togs fram. Målet är ett öppet naturområde, som är mer tillgängligt för människor. Samtidigt gynnas naturvärden knutna till varma solbelysta sandmarker. Här växer den sällsynta sandnejlika och myrlejon gräver bon i sanden. Området har två informationsskyltar som berättar om områdets naturvärden. Vid en insektsinventering år 2020 hittades sex rödlistade arter i området.

Grönstruktur och Friluftsliv

Samhället Åhus har utvecklats vid Helge ås gamla utlopp i Hanöbukten och omfattas främst av sandiga marker med dynlandskap närmast kusten. De magra markerna har brukats extensivt med långa trädesperioder.

Under 1700-talet blev markanvändningen allt mer intensiv med en ökad befolkning, och sandflykt började bli ett problem. För att binda sanden planterades omfattande arealer längs kusten med tall under 1800-talet och början av 1900-talet. Det är i dessa tallskogar som fritidsbebyggelse under början av 1900-talet och villabebyggelse längre in från kusten under slutet av 1900-talet byggdes. Stora delar av tätorten har fortfarande karaktär av tallskog och omges av tallskog.

På de tidigare öppna odlingsmarkerna väster om tätorten har en golfbana etablerats och kring denna finns fortfarande sandiga öppna gräsmarker som inte odlas och till viss del betas.

I Kristianstads kommuns Grönplan (antagen av KS 2019-03-20) finns flera riktlinjer för planering av grönstruktur. De riktlinjer som samlats under *God tillgång* är aktuella planeringsförutsättningar för den översiktliga planeringen. Grönstrukturen är viktig för såväl hälsa och rekreation som naturvård och klimatreglering.

God tillgång till grönstruktur ska eftersträvas enligt riktvärde nedan:

1. Alla bostäder och skolor/förskolor bör ha ett grönområde inom 300 meter utan kraftiga barriärer (ÖP).
2. Stadsdelspark större än 5 hektar bör finnas inom 500 m från bostad och förskola, skola i Kristianstad och basorterna.
3. Mindre natur- och rekreationsområde större än 10 hektar bör finnas inom 2 km i Kristianstad och basorterna.
4. Rekreativområde större än 35 hektar bör finnas inom 3 km i Kristianstad och basorterna.

Den fysiska miljön har betydelse för det förebyggande folkhälsoarbetet genom att skapa trygghet, delaktighet och samhörighet. Närhet till grönstruktur stödjer barn och ungas utveckling, rörelse och lek. För invånare som av olika anledningar har svårt att själva ta sig längre sträckor (äldre, barn,

Centrala Åhus präglas av de medeltida planstrukturerna med torget, stadsmuren och det oregelbundna gatunätet. Inom denna plan, som för övrigt är en fornlämning som helhet, ligger S:ta Maria kyrka och två byggnadsminnesförklarade gårdar, Cedergrenska gården och von Bergenska gården. Några andra karaktärsgivande byggnader är "spritkyrkan", Rönnowskolan och hamnens byggnader och borgruinen Aosehus.

Bebyggelsen i den **medeltida delen** av Åhus är samlad och karaktäriseras av:

- Byggnaderna är placerade med långsida ut mot gata, större del av trädgård inåt tomten. Sluten gatubild med bebyggelse i tomtgräns.
- Låg höjd med endast få byggnader över två våningar.
- Sadeltak med tegelpannor eller papp. På större hus och vid omläggning, plåttäckning.
- Fasader med synligt korsvirke, puts, lock-/locklistpanel eller tegel.

Området öster om den forna stadsmuren präglas av handelsstråket, järnvägen och villabebyggelse från första halvan av 1900-talet.

Bebyggelsen karaktäriseras av:

- Samlad bebyggelse med långsida utmed gata på handelsstråket, friare placering på villagatorna norr därom.
- Samlade radhus och flerfamiljshus från 1950-tal som följer den tidigare järnvägssträckningen.
- Vanligt förekommande med bebyggelse i 1 ½ våningar.
- Sadeltak eller mansardtak. Plåttäckta tak främst, men även tegelpannor.
- Fasader i främst tegel och puts.

Området väster om den forna stadsmuren präglas av:

- De gamla infartsvägarna och villabebyggelse uppförd främst mellan 1950–1970-talen.
- Villor fritt placerade på tomten, blandning av enplans och 1½ plans-villor med joddlarbalkonger.
- Sadeltak, utan skorsten, belagt med svarta betongpannor.
- Tegelfasader med gavlar i träInfartsvägar och villabebyggelse från efter 1950.

Området norr om forna stadsmuren präglas av:

- De gamla infartsvägarna med delvis en barriäreffekt.
- Mer storskalig handel och industribbyggelse.
- Villa- och radhusbebyggelse från efter 1950.
- Uppblandad bebyggelse med friare placering och utformning.

- 1-plans tegelvillor med gavlar i trä.

Kvarteret Kollekulla

Kvarteret Kollekulla ligger i direkt anslutning till dess cirkulationsplats och utgör genom sin belägenhet ett slags entré för Åhus. Hela kvarteret är sedan några år avriven så när på Åhus Glashyttta som är den enda kvarvarande byggnaden på platsen.

Glashyttan är ur flera aspekter en intressant byggnad inte bara ur en kulturhistorisk och arkitektonisk aspekt utan även som en identitetsbärande byggnad för Åhus. Det är en tålig byggnad för förändring men vissa delar bör vara synliga som den ursprungliga tegelbyggnaden med ventilationshuvar, fönstersättning och uppglasade fasader på de vitputsade tillbyggnaderna.

Kvarteret Kollekulla tål en större utveckling och dess infartsnära läge är en tillgång. Dess placering norr om Åhus medeltida centrum kräver dock bland annat anpassning gällande höjder och byggnadsplacering för att minimera påverkan på siktlinjer i staden. Exempel på sådana siktlinjer är Rönnowskolan tillsammans med S:ta Maria kyrka, Spritkyrkan och kopplingen till gamla Åhus. Siktlinjerna är identitetsbärande till det som är Åhus kulturhistoriska kärna och ger en visuell kontakt till riksintresset. Detta bör vara en förutsättning för att bibehålla Åhus särart och historia när kvarteret omdanas med annan typ av bebyggelse.

Rönnowskolan

När de första skolbyggnaderna uppförs på platsen tidigt 1900-tal är det ett tydligt tecken på den utveckling och expansion som Sverige och Åhus genomgår under det sena 1800-talet.

Skolbyggnaderna var prestigebyggnader och utfördes ofta i en passande historiserande stil. För Rönnowskolans del innebar det ett slags nationalromantiskt uttryck inspirerat av lokala tongivande byggnader som S:ta Maria kyrka. Skolan har använts och vuxit kontinuerligt sedan tidigt 1900-tal vilket kan avläsas i de fem skolbyggnadernas placering, arkitektur och materialval. Förutom en paviljong från 2020 präglas området av de två utbyggnadsperioderna, 1910-talet och 1950–60 talet. Varje byggnad har sin historiska kontext, socialhistoriska och samhällshistoriska sammanhang. Förändringar i skolgården kan utläsas på samma sätt, från en skolgård med planteringar till bollplaner och asfalt. Hela fastigheten ger en överblick över skolan som idé och pedagogisk verksamhet. I det sammanhanget utgör gamla skolans byggnader och nya skolan samt badhus ett särskilt värde då de är representativa för sin tid och tillsammans formerar en skolgård som har en lång kontinuitet och ett högt kulturhistoriskt värde.

Stort mått av hänsyn skall lämnas vid förändring i området med betoning på dess arkitektur och placering på fastigheten. Trots att byggnaderna vänder sina huvudfasader in mot skolgården samspelar de mot omkringliggande gator. Olika hänsyn till de tre gatorna skall lämnas då områdets karaktär är viktig att behålla. Mer grönt åt Vallgatan, öppet mot Västra Järnväggsgatan och en mera sluten med grön karaktär åt Norregatan.

De tidiga 1900-tals byggnaderna har ett starkt identitetsvärde och är synliga på långt håll i synnerhet gamla skolan. Här är siktlinjer viktiga och ett visst avstånd till ny bebyggelse skall hållas. I höjd utgör den gamla skolan ett mått som ej bör överskridas. Det kvarvarande gröna inslaget i form av träd och buskar bör bevaras och förstärkas.

Kv Stinsen

Kvarteret och de direkt kringliggande kvarteren har sitt ursprung från en aktiv järnvägsepok i Åhus historia. Idag står området inför omdaning och dess placering inom riksintresseavgränsningen är ett riktmärke att förhålla sig till.

I riksintresset för kulturmiljö Åhus används nyckelbegreppen stadsmiljö, klostermiljö och borgmiljö som karaktärsgivande. Kvarteret Stinsen tangerar alla dessa nyckelbegrepp men har inte ingått i en medeltida stadsstruktur. Där fanns ingen tidigare medeltida gatustruktur utan området är byggt på utmark utanför stadens hank och stөр. De utmarker som fanns där tidigare var kopplade till en äldre byastruktur, troligtvis medeltida, men förändrades radikalt i och med järnvägens framdragande. Järnvägens arkitektur och lokalisering utgör det kulturhistoriska arvet och är det som fortfarande kan koppla till de medeltida näringarna. När järnvägen blev ett komplement, och delvis ersatte, frakt till havs öppnades möjligheten till en ekonomisk expansion för Åhus del. Hotell byggdes och badturism möjliggjordes. Den "nya tidens kommunikation" manifesterades med en telegrafstation, likaså utvecklades post- och bankväsendet och det uppförs separata byggnader för ändamålet. Åhus växer och det tar sig uttryck i en allt större stadsmässighet i form av nya offentliga byggnader som polishus och kommunhus.

Ny bebyggelse inom riksintresseområdet måste således förhålla sig till platsens karaktär som omfattas av lång kontinuitet och det förändrade stadslandskap som järnvägen formade. Värdefulla siktlinjer som torn och högre byggnader är viktiga att hålla fria ur en kulturmiljöaspekt då det förmedlar både den medeltida kontexten som den moderna 1800-tals staden.

Sammanfattning i punktform

Järnvägsepoken: Ur ett kulturhistoriskt perspektiv är järnvägsepokens avtryck det som finns kvar på platsen. Från denna tid är det de två stationsbyggnaderna och Stinsen 10 som är kvar och tillsammans ger de karaktär åt området. I synnerhet bör de två stationsbyggnaderna framhävas. Det

tidigare kommunhuset är en institutionsrest från Åhus gamla kommun som är viktig både som byggnad rent arkitektoniskt och som en samhällelig konstruktion.

Gaturum: Förgårdsmarken och tomtindelningen längs Köpmannagatan är ett kulturmiljöstråk som ger karaktäristika åt gaturummet, vilket är en kvalité att bygga vidare på. Likaså tvärgator och andra förbindelser inom kvarteren. På förgårdsmark och trädgård förekommer plank, staket, häckar och annan växtlighet, inte sällan i kombination.

Byggnadernas storlek och form: Förhållandet till Köpmannagatans södra sida bör styra med högst tre våningars höjd. Sadeltak mednockriktning längs gatan förordas.

Material: Tegel har varit det genomgående fasadmaterialet under järnvägsepoken. Det gäller inte enbart den omedelbara närheten inom stations- och bangårdsområdet utan även annan samtida och senare bebyggelse. Men även putsade byggnader och till viss del öppet korsvirke och träpanel har använts.

Det gröna kulturarvet: Den kulturhistoriska utgångspunkten är de gamla långsmala järnvägsparkerna som en gång funnits i området. Vid en ändring inom området återupprättas lämpligen dessa gröna värden i någon form.

Äspet

Äspet präglas främst av påkostad villabebyggelse i norr samt fritidshus i söder. Tallarna däremellan skapar karaktäristika och ger identitet åt området. Här finns mycket blandad arkitektur. Påkostade arkitektridade villor och sommarnöjen, enklare äldre byggnader samt fritidshus från sekelskiftet 1900 fram till idag.

Bebyggelsen karaktäriseras av:

- Kvarterstruktur med långsmala kvarter - gatunät knuten till tidigare markuppdelning i smala remsor ner mot vattnet.
- Byggnadsplacering fritt på tomt möjligen med undantag av östra delen av Ävägen där byggnaderna främst ligger med långsida ochnockriktning längs gata.
- Påkostad villabebyggelse i puts utmed östra delen av Ävägen.
- Stranden med ålabodar och badhytter. Vattenknutna näringar utmed åmynningen i nordöst.
- Stor spridning i byggnadsmaterial och utformning. Främst brutna tak och sadeltak. Taktäckning med tegel, plåt och eternit. Fasader både av tegel, puts och träpanel.

Täppet

Täppet präglas av infartsvägarna, Hamnleden, Täppetleden och Kolonivägen där Fädriften går genom området. Här finns villabebyggelse från sekelskiftet och framåt, fritidshus samt stranden med ålabodar och badhytter. Strand, turistanläggningar och fritidshusbebyggelse präglar stora delar av området. I den nordöstra delen av området är det alltså en karaktär av tallskog, även om den tunnats ut med åren. Hamnen är ett aktivt industriområde med full verksamhet som sätter en karaktär åt området. Gamla Skeppsbron som går in i det medeltida Åhus fungerar som en övergång mellan industri och bebyggelse.

Bebyggelsen karaktäriseras av:

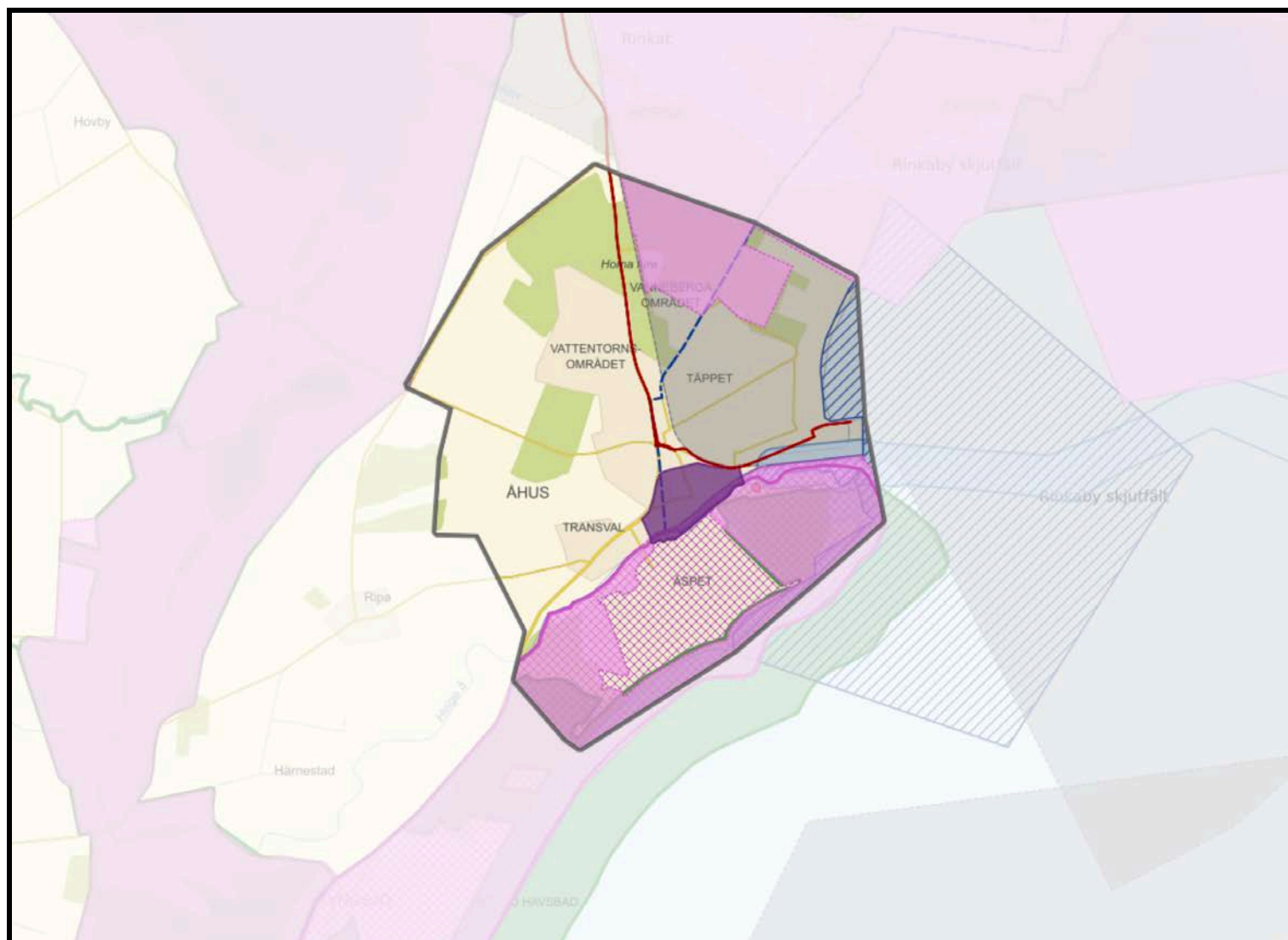
- Byggnadsplacering generellt fritt och ofta något indragen från gata.
- Blandad arkitektur med både påkostade och enklare äldre villor samt fritidshus
- Villor främst uppförda med fasader av tegel och puts.
- Vittskövletegel finns i ett antal byggnader från 1910–20-tal.
- Fritidshus är ofta uppförda med träpanel
- Takformen är blandad, både sadeltak samt brutna och valmade tak. Taken främst täckta med tegel, plåt samt papp.

Transval

Transval präglas av infartsbebyggelse utmed Yngsjövägen, från 1800-tal och framåt, samt Möllebackshemmet och kringliggande enfamiljshus från sekelskifte och framåt. Kyrkogården samt fornlämningsområdet Spetarelyckan med Sankt Jörgens hospital ligger norr om Yngsjövägen. Väster därom ansluter agrar mark och bebyggelse på vägen mot Ripa by.

Bebyggelsen karaktäriseras av:

- Större öppna grönytor omger området både öster och väster om.
- Området har både tätare radhusbebyggelse från sent 1900-tal och friliggande villor med oregelbunden placering.
- Byggnaderna är generellt uppförda med fasader i puts och tegel
- Takformen är generellt sadeltak med tegeltäckning eller betongpannor. Eternit är vanligt på enklare hus och uthusbyggnader.

Riksintresse

Kommunen ska i översiktsplanen redovisa sin bedömning av hur skyldigheten att enligt 2 kap. Plan- och bygglagen (PBL) ta hänsyn till allmänna intressen vid beslut om användningen av mark- och vattenområden kommer att tillgodoses. I redovisningen ska riksintressen enligt 3 och 4 kap. Miljöbalken (MB) anges särskilt.

Riksintressen är områden eller objekt som enligt miljöbalken är av sådant nationellt intresse att de ska skyddas mot åtgärder som kan medföra påtaglig skada (bevarandointressen) eller riskerar att påtagligt försvåra möjligheterna att utnyttja riksintresset. Riksintressen kan omvärderas när förhållanden ändras eller ny kunskap kommer fram.

Länsstyrelsen har uppsikt över hushållningen med mark- och vattenområden och ska verka för att

riksintressen beaktas i bland annat kommunala planer. Det är främst kommunernas uppgift att säkerställa att riksintressena inte skadas. I översiktsplanen preciseras riksintressena. Vid bedömningen om ett riksintresse skadas är det inverkan på den funktion eller det värde som riksintresset avser som är avgörande, inte den geografiska gränsen. Även åtgärder utanför riksintressegränsen kan därför anses påtagligt skada riksintresset. Flera mindre förändringar kan tillsammans innebära påtaglig skada för ett riksintresse.

Riksintresse naturvård

Riksintresse för naturvård enligt 3 kap. 6 § MB utses av Naturvårdsverket. Det pågår en nationell översyn av områden av riksintresse för naturvård och här redovisas gällande underlag år 2022.

Kusten Åhus-Juleboda (n 65).

Flack sandkust med sanddyner och innanför liggande flygsandfält. Lavtallskog nära havet och tallskog av lingonristyp in mot land. Förutsättningar för bevarande är att naturliga strandprocesser får fortsätta verka utan störning genom ingrepp på stranden och i vattnet. Inom dynamrådena, till exempel vid Äspet, ska ingrepp i terrängformerna undvikas. Vegetationen innefattande skogen ska få utvecklas så fritt som möjligt och området bör skyddas från schakt, täkt, exploatering med mera.

Riksintresse kustzon

Kuststräckan omfattas av riksintresse enligt miljöbalkens 4 kapitel 1§ och 4§ för högexploaterad kust, eller kustzon (mellan Brofjorden och Simpevarp). Riksintresse för kustzon innebär att natur- och kulturmiljövärden ska ges företräde i planeringen. Fritidshusbebyggelse får endast komma till stånd som komplettering till befintlig bebyggelse eller om det finns särskilda skäl. Ett sådant skäl kan till exempel vara att bebyggelsen tillgodoser det rörliga friluftslivets behov. Viss exploatering kan, om det sker på rätt sätt, bidra till att kusten blir mer tillgänglig inom vissa områden. Exempel på negativ påverkan på riksintressets värden i området är utglesning av tallskogen, slitage och ingrepp på känslig markvegetation och ingrepp i sanddyner, liksom ett friluftsliv som inte tar hänsyn till natur- och kulturvärden.

Riksintresse friluftsliv

Riksintresse för friluftsliv ska enligt Miljöbalken (MB) utgå från särskilda natur- och kulturkvaliteter, variationer i landskapet och god tillgänglighet för allmänheten. Hur stort och ostört ett område är och om dess kvaliteter är särskilt attraktiva för en nationell och internationell publik har också betydelse. Exempel på negativ effekt på riksintressets värden är en exploatering av kusten som påverkar intrycket av en milsvid och ostörd kust och unika natur- och kulturmiljöer på land och i havet. I planområdet sammanfaller delvis riksintresseområden för friluftsliv med riksintresse för turism och rörligt friluftsliv enligt 3 respektive 4 kap. MB.

Kuststräckan Åhus-Simrishamn-Vik med Stenshuvud-Verkeån, FM 18.

Inom planområdet utgörs riksintresseområde för friluftsliv enligt 3 kap. 6 § MB av backlandskapet kring Maglehem med ädellövskogar och intressanta vattendrag, samt av den obrutna sandstranden söder om Åhus med innanför liggande dynlandskap. De goda förutsättningarna för friluftsliv består framför allt i bra förhållanden för bad, båtsport, vandring, samt studier av natur- och kulturmiljöer.

Kusten Åhus - Valje med Rinkaby skjutfält, FM 20.

Norra delen av planområdet berörs av riksintresse för friluftsliv enligt 3 kap. 6 § MB för kusten mellan Åhus och Valje. Kuststräckan skiljer sig från resten av Skåne, med steniga stränder, betade strandängar och Skånes enda skärgård. Rinkaby militära skjutfält sträcker sig över näringsfattig sandmark ner mot Hanöbukten. De höga naturvärdena ger god potential för fågelskådning, naturstudier och rekreation. Närheten till Åhus gör det betydelsefullt för friluftsliv och som utflyktsmål.

Kustområdet från Örnahusen söder om Skillinge till Åhus.

Område med riksintresse för turism och rörligt friluftsliv enligt 4 kap. 2 § MB. Inom detta område ska turismens och friluftslivets, främst det rörliga friluftslivets, intressen särskilt beaktas vid bedömningen av tillåtligheten av exploateringsföretag eller andra ingrepp i miljön.

Riksintresse kulturmiljövård

Beslut om riksintressen för kulturmiljövård tas av Riksantikvarieämbetet enligt Miljöbalkens kap. 3 - 4. Inom planområdet finns ett riksintresse för kulturmiljövård: Åhus.

Åhus (I:k 14)

Motivering:

Småskalig stadsmiljö med bibehållen medeltida karaktär som visar lundabiskopens inflytande under medeltiden.

Uttryck:

Staden låg under ärkebiskopen i Lund, stadsprivilegierna avskaffades 1617, men Åhus levde vidare som ort och hamnstad till Kristianstad. Låg bebyggelse, delvis bevarad stadsmur, oregelbundet gatunät av medeltida ursprung, Mariakyrkan från 1100-talet och lämningar av andra medeltida byggnader, bland annat ruinerna av dominikanklostret, kapellet till S:t Annas hospital samt minnen av biskopsborgen från mitten av 1100-talet vid Helge ås mynning.

Riksintresse totalförsvaret

Riksintressen för totalförsvaret regleras enligt 3 kap 9 § miljöbalken. Åhus berörs av öppet redovisat riksintresse för totalförsvarets militära del när det gäller Rinkaby skjutfält samt påverkansområde för buller eller annan risk och särskilt behov av hinderfrihet, också med hänsyn till Rinkaby skjutfält. Risk för påtaglig skada finns bland annat vid tillkomst av ny bostadsbebyggelse inom påverkansområdet. Boende kan störas av buller från skjutfälten, vilket innebär en risk för skada på riksintresset. För att Försvarsmakten ska medge möjlighet till förtätning och mindre expansion av befintlig bebyggelse är följande tre förutsättningar avgörande:

1. Ett tillräckligt avstånd måste finnas till bullerkällan. Störst möjligheter till ny bostadsbebyggelse finns inom den yttre delen av det bullerpåverkade området.
2. Endast befintliga orter och byar kan komma ifråga för utveckling. Behovet av utveckling vägs in i Försvarsmaktens ställningstagande.
3. Inom tätbebyggda områden och utmed vägar finns bakgrundsbuller från lokaltrafik och andra boende och verksamheter som gör att den oregelbundet förekommande skjutverksamheten kan förväntas upplevas som mindre påtaglig.

Riksintresset Rinkaby skjutfält

Omgivningspåverkan kring riksintresset Rinkaby skjutfält utgörs av en anpassad gräns för olika bullerkällor, säkerhet och annan aspekt. Eftersom verksamheten på Rinkabyfältet har förändrats under senare år har gränsen för omgivningspåverkan reviderats. Detta innebär bland annat att Viby, Nymö, Vanneberga och ytor vid Åhus inte längre ligger inom påverkansområdet.

Riksintresse kommunikationer - väg, hamn och farled

Riksintresse för sjöfart omfattar Åhus hamn med tillhörande farled (Pållagrund - Åhus), tillsammans med vägen (anslutning till allmän hamn genom Hamnleden, Lotsgatan och väg 118). Tidigare ingick också järnvägsspåret Åhus - Kristianstad, men riksintresset upphävdes 2022.

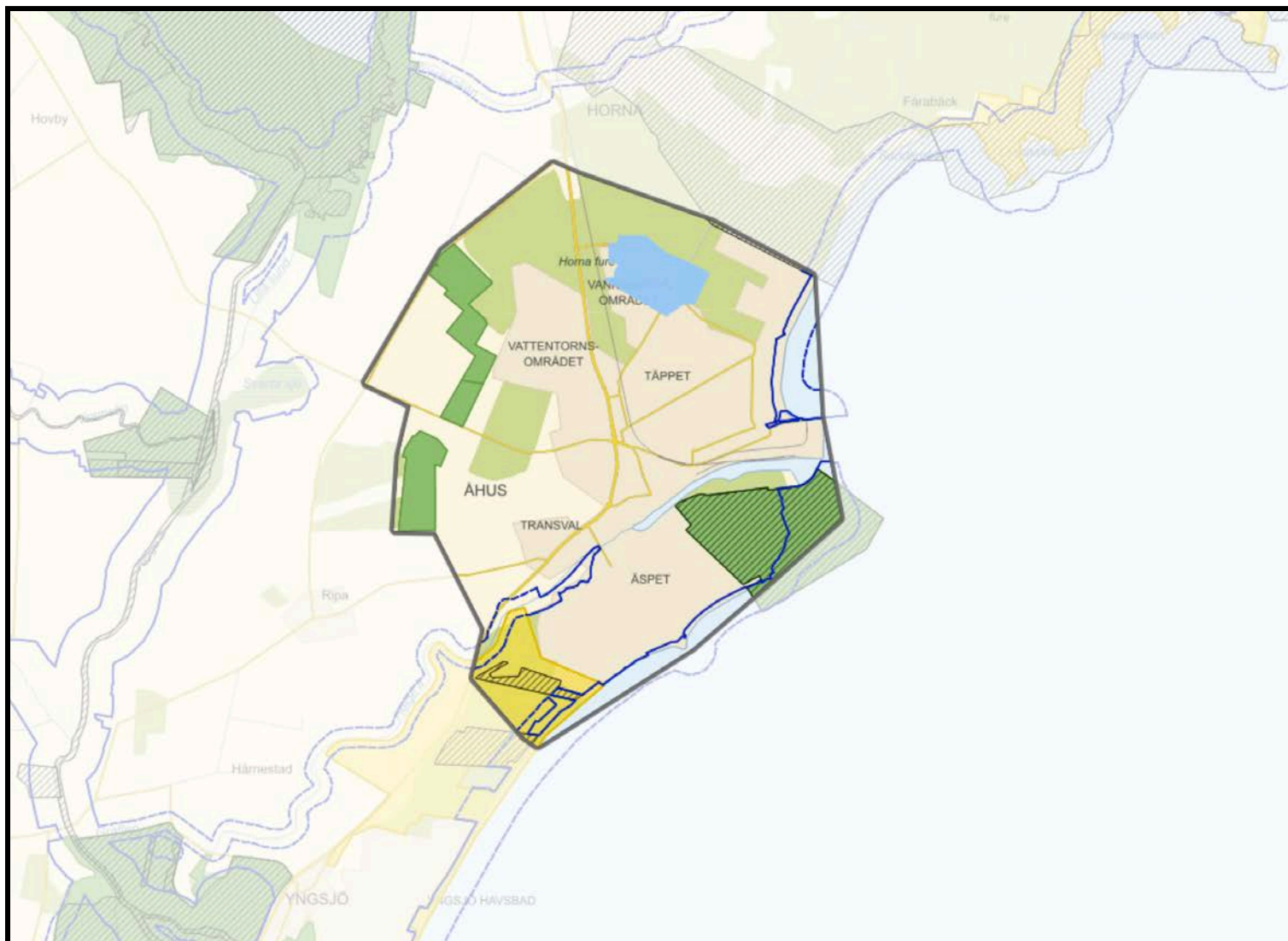
De olika riksintressanta funktionerna anslutande väg, allmän hamn och allmän farled ska ses som ett sammanhängande kommunikationsnät, där hamnen utgör koppling mellan sjö- och landtransporter.

En skada på riksintresset på land påverkar även funktionen i vatten, och vice versa. Byggnationer eller annan verksamhet än sjöfart i farled och hamn kan leda till minskad kapacitet och uppförande av störningskänslig bebyggelse, exempelvis bostäder, på land eller vid vatten kan leda till sämre tillgänglighet och begränsningar för transporter.

Riksintresse yrkesfiske

Fiskehamnen i Åhus utgör riksintresse baserat på hamnens betydelse som landningshamn.

Riksintresse för yrkesfisket är under översyn.

Skyddade områden

Andra förordnanden som ska beskrivas i en översiktsplan är områden eller arter som skyddas med stöd av 4, 7 eller 8 kap. Miljöbalken. Inom planområdet berörs till exempel Natura 2000, naturreservat, strandskydd, vattenskyddsområde, landskapsbildsskydd, artskydd och biotopskydd.

Natura 2000

Natura 2000 är ett nätverk av skyddade områden inom EU, som ska bidra till att bevara och återställa biologisk mångfald. De utpekade områdena innehåller arter eller naturtyper som är särskilt skyddsvärda ur ett europeiskt perspektiv. De har även status som riksintresse. För varje områden finns en bevarandeplan. Det är förbjudet att utan tillstånd bedriva verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Det gäller även åtgärder utanför

området som kan påverka miljön inne i Natura 2000-området. Tre områden berörs av ÄÖP Åhus. Natura 2000 har tillkommit med stöd av EU:s fågel- respektive art- och habitatdirektiv (SPA respektive SCI). Nedan nämns enligt vilket direktiv de olika områdena är utpekade.

Södra Äspet (SCI)

Södra Äspet är utpekad enligt art- och habitatdirektivet. Natura 2000 ingår i ett större flygsandsområde som numera huvudsakligen är planterat med tall. Tallplanteringen av området började i början av 1800-talet för att binda sanden. Sandflykten hade blivit ett omfattande problem mycket på grund av överutnyttjande av markerna genom betning och vedtäkt. Området är idag viktigt för friluftslivet. Naturtypen trädklädda sanddyner utgörs huvudsakligen av vegetationstypen tallskog av lavtyp. Marken täcks av lavar och mossor. På en del ställen tar kruståtel över. I gläntor med bar sand finns antydning till borstståtelhed. Närmare havet finns naturtypen vandrande sanddyner med sandrör (vita dyner) där vegetationen huvudsakligen utgörs av sandrör och strandråg. Träd- och buskskiktet är sparsamt. Då området inte går ända ut till havet så saknas naturtypen embryonala sanddyner i stort sett inom Natura 2000-området.

De största riskerna för områdets naturtyper är oljeutsläpp, övergödning i havet, motortrafik, igenväxning, bebyggelse och annan exploatering och förändring av tallskogens markvegetation.

Äspet (SPA och SCI)

Natura 2000-området Äspet är utpekad enligt såväl fågel- som art- och habitatdirektivet. Det sammanfaller med naturreservatet Äspet. Området ligger i Åhus vid kusten strax söder om Helge ås mynning. Området är delvis fågelskyddsområde med betydelse både för häckande och rastande fågel. Övrig mark består huvudsakligen av skogsmark med gamla sanddyner i botten på sina håll. Skogen domineras av tallskog både på sanddyner och på sandig mark. Centralt i området dominerar lövskogen. På flera håll förekommer hyggen där gran tidigare vuxit. Här håller lövträd på att etablera sig i olika omfattning. Området har stor betydelse för friluftslivet med gott om stigar i skogen och badstränder. Äspets marina miljö är under kontinuerlig förändring. Vid en jämförelse med flygbilder från 1947 syns en tydlig förändring av den marina miljön då området blivit tydligt grundare och kustlinje har byggts på. Området är idag således tämligen långgrund och man kan utgå från att breda sanddyner blottas vid lågvatten. Inom fågelskyddsområdet bakom sanddynerna finner man en större lagun.

De största riskerna för områdets naturtyper är övergödning, drivande algmattor, utsläpp av olja och kemikalier, för stort uttag av fisk och icke selektivt fiske, muddringar, dikningar, bebyggelse, avverkning, transporter, markberedning och invasiva främmande arter.

Rinkaby skjutfält (SCI)

Rinkaby skjutfält är utpekad enligt art- och habitatdirektivet. Det lutar svagt ner mot Hanöbukten som avgränsar området i sydostlig riktning. Den plana sluttningen genombryts av Rörsbäcken som är uträddad och väl underhållen. Underlaget är näringsfattig, väl-dränerande sand som bitvis bildar vegetationstäckta dyner med öppna sandytor. Rinkaby skjutfält inrättades 1899 och utvidgades under 1970-talet med ett övningsfält vars södra del ingår i Natura 2000-området. Stora delar av det nuvarande skjutfältet har varit uppodlade omväxlande med långa trädesperioder. De sista åkermarkerna hittas på topografiska kartor från 1932 och låg i området mellan Rörsbäcken och flygfältet där en, förmodligen sentida, gödselpåverkan bitvis är tydlig. Huvuddelen av området hålls öppet genom bete av nötkreatur och de militära aktiviteterna.

Genom sitt tätortsnära läge har området betydelse för allmänheten som lättillgängligt utflyktsmål och utgör en viktig friluftslokal med god potential som exkursionslokal. Vegetationen domineras av artrika, torra gräsmarker och starkt kulturpåverkad betesmark som till större delen inramas av medelålders till äldre, planterad tallskog. I sydspetsen återfinns en väl utbildad sandstäpp med arter som sandnejlika, tofsäxing, grådådra, sanddådra och sandtimotej i anslutning till strandområdet med grå sanddyner och trädklädda sanddyner. I nordspetsen finns ett rikkärr där olika orkidéer och flockarun återfinns. I närheten hittas små sandstappsfragment. De stora öppna ytorna domineras av gräsmarker med inslag av sandnejlika, luktvädd, fingerhirs, rutlåsbräken och sandsvingel. Faunan är beroende av såväl de öppna, hävdade markerna (fältpiplärka, sandödlas och dysterlöpare) som det sammanhängande skogsområdet (spillkråka). Kombinationen av de båda livsmiljöerna är en förutsättning för andra arter (nattskärre). I Rinkaby grustag finns även strandpadda.

Naturresevat

Enligt Miljöbalkens 7 kap. 4 – 8 §§ ska naturresevat bildas för att bevara biologisk mångfald, för att vårda och bevara värdefulla naturmiljöer, för att tillgodose behov av områden för friluftslivet och för att skydda, återställa eller nyskapa livsmiljöer för skyddsvärda arter. Inom planområdet finns fem naturresevat, Äspet är bildat av länsstyrelsen och övriga av kommunen.

Äspet

Reservatet ligger strax söder om Åhus hamn. Det är ett omväxlande område, som omfattar både blandskog, kustdynlandskap, vassområden och en vidsträckt sandstrand. I sydöstra hörnet finns en grund lagun som lockar många häckande och rastande fåglar. I anslutning till lagunen finns ett

fågeltorn. Lagunområdet gränsar i väster till Kronoskogen, en blandskog som är ett populärt rekreativområde.

Södra Äspet

Naturreservatet har höga naturvärden knutna till områdets sandiga och skogliga miljöer: trädklädda sanddyner, gråa sanddyner och vita sanddyner. Värden knutna till tall och ek ska gynnas i området och en återkolonisation av hotade arter som är knutna till ovan nämnda miljöer. Förutsättningarna för olika typer av friluftslivsaktiviteter ska främjas och utvecklas i naturreservatet.

Horna grushåla

Området består av en avslutad sandtäkt, som har en mosaikartad struktur med många olika livsmiljöer för växter och djur. Den rika örtfloran är värdväxter för en mångfald av insekter, inklusive många hotade arter. Det finns dessutom tillgång till boplatser med solexponerad, blottad sand. Fågellivet är rikt och i småvatten finns yngelområde för strandpadda och livsmiljö för vattenlevande insekter. De biologiska värdena är mycket höga. Området är ett välbesökt strövområde och lätt tillgängligt för friluftsliv, särskilt viktigt för boende norr och öster om reservatet.

Horna Sandar

Den norra delen av Horna Sandar utgörs av en sandig naturbetesmark som betas med hästar och nöt. Det är en viktig lokal för dynglevande skalbaggar. Den sydöstra delen av hagen tillhör de mest värdefulla buksvamplokaler i länet. I dessa delar finns även mindre partier sandstäpp med växter som antyder en högre kalkhalt i sanden. De mellersta och södra delarna är öppna sandhedar med en stor rikedom på örter, som kan blomma under hela sommarhalvåret eftersom området inte betas utan bränns. Insektslivet är också mycket rikt med många rödlistade arter. Tallskogsbrynet i norra kanten är en intressant miljö med ett särskilt gynnsamt lokalklimat och blottad sand. De biologiska värdena är mycket höga i området som helhet. Området är ett välbesökt närströvområde och lätt tillgängligt för friluftslivet och bostadsområdena i närheten.

Sånnarna

Den södra delen av Sånnarna utgörs av flacka och betade sandhedar med en del sandkullar. På äldre stängselstolpar av ek växer goda bestånd av grå ladlav som är akut hotad och i betesmarken finns en rik fauna av dyngbaggar, bland annat månhornsbagge. Den starkt hotade fältpiplärkan förekommer också i dessa delar. Den norra delen är obetad och har mer karaktären av en örtrik sand- och ruderatmark med en rik fauna av fjärilar, vildbin och trollsländor. I denna del ligger också

”Grodgropen” i botten av en äldre sandtäkt, där strandpaddan ynglar. De biologiska värdena är mycket höga i reservatet. Området är välbesökt och lätt tillgängligt för friluftsliv. Där finns bland annat ett utemuseum.

Strandskydd

Strandskyddet regleras i Miljöbalken kap. 7. Strandskyddets syften är att långsiktigt trygga förutsättningarna för allemansrättslig tillgång till strandområden och att bevara goda livsvillkor på land och i vatten för djur- och växtlivet. Det generella strandskyddet gäller 100 meter från strandlinjen både på land och i vatten, och det omfattar även undervattensmiljön. Länsstyrelsen har möjlighet att såväl utöka skyddet upp till 300 meter som att minska eller helt ta bort det. Längs kusten i Kristianstads kommun finns förordnande om utvidgat strandskydd för vissa områden som har stor betydelse för friluftsliv och natur- och kulturvärden, medan till exempel större bebyggelseområden och tätort inte alls omfattas av strandskydd. Inom planområde för ÄÖP Åhus finns strandskydd längs Helge å, på Mölleholmen och österut fram till Äspetvägen samt längs hela kusten, med undantag för Helge ås utlopp och hamnen.

Landskapsbildsskydd

Landskapsbildsskyddet är ett skydd för landskapsbilden med stöd av 19 § Naturvårdslagen i dess lydelse före den 1 januari 1971. Landskapsbildsskyddet infördes innan begreppet riksintresse fanns på 1970-talet för att på ett enklare sätt än genom reservatsbildning kunna skydda stora områden från större påverkan eller förändring. Det var framförallt de visuella upplevelsevärdena i landskapet som man önskade skydda. Även om begreppet inte finns i nu gällande Miljöbalk gäller bestämmelserna fortfarande i de berörda områdena (lag 1998:811 om införande av Miljöbalken). Det är inte möjligt att ändra föreskrifterna i ett beslut eller fatta nya beslut om landskapsbildsskydd. Inom planområdet finns ett område som omfattas av landskapsbildsskydd:

Kusten söder om Åhus

För de skyddade områdena gäller föreskrifter enligt beslut 1974-05-06, förordnande enligt 19 § Naturvårdslagen. Till exempel får inte uppförande av ny byggnad eller avsevärd ändring av byggnad, upplag av något slag, schaktning, fyllning eller tippning såväl på mark som intill tre meters djup i vattnet, ny skogsodling, barrskogsodling på lövskogsbärande mark eller varaktig täktning eller uppställning av husvagn göras utan Länsstyrelsens tillstånd.

Vattenskyddsområde

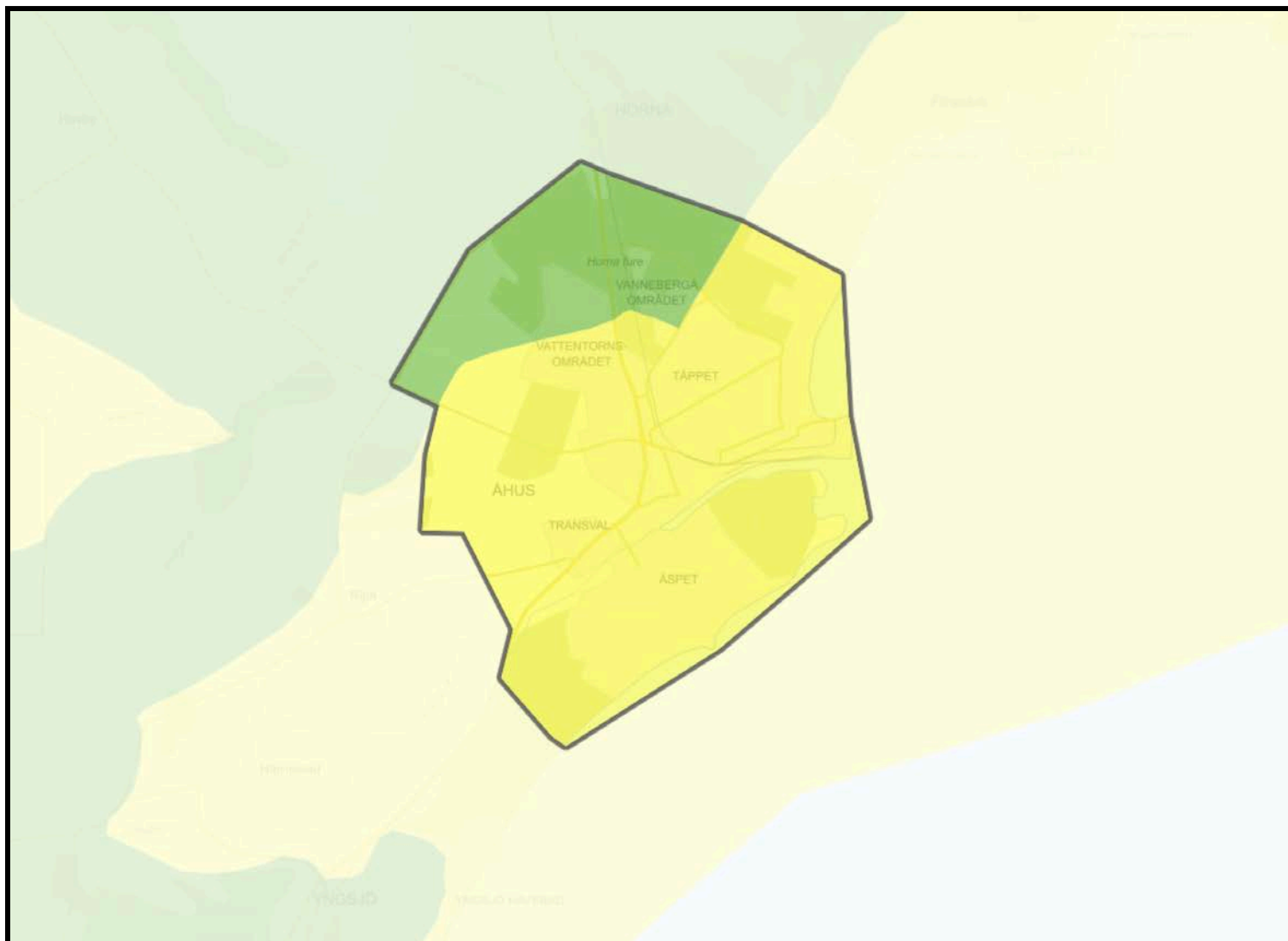
Ett nytt vattenskyddsområde med skyddsbestämmelser har bildats i norra delen av Åhus under 2022. Utifrån försiktighetsprincipen bör bebyggelse avgränsas med mycket goda marginaler till nutida och framtida behov av skydd.

Artskydd

Artskyddet regleras bland annat genom Artskyddsförordningen. Syftet är att säkra den biologiska mångfalden genom att bevara naturliga livsmiljöer för de mest hotade växt- och djurarterna. I översiktsplanen har kommunen möjlighet att peka ut artrika naturmiljöer och grönområden i och nära tätorter och bebyggelse, som är viktiga för den vilda floran och faunan. Kommunen har att ta ställning till hur en planerad utbyggnad påverkar hotade arter. Inom planområdet finns flera arter och naturtyper som är hotade, fridlysta eller skyddsvärda, till exempel sandiga betesmarker, tallskogar och ålgräsängar med förekomst av sällsynta insekter, växter och djur. Kommunen har även utsett lokala ansvarsarter, det vill säga hotade arter som är karaktäristiska för området eller har sin huvudsakliga utbredning där och som Kristianstads kommun ska ta ett särskilt ansvar för. Exempel från kusten är småtärna, martorn och stortapetserarbi.

Biotopskydd

Mindre mark- och vattenområden som är viktiga för djur och växter får förklaras som biotopskyddsområde. Biotopskyddet kan vara generellt eller särskilt beslutat. Skyddet innebär ett förbud mot verksamhet och åtgärder som kan skada naturmiljön. Biotoper som enligt 7 kap. 11 § MB är skyddade i hela landet är alléer, källor, odlingsrösen, småvatten, våtmarker, stenmurar, pilevallar och åkerholmar.

Miljö kvalitetsnormer

Miljö kvalitetsnormer (MKN) är ett juridiskt bindande styrmedel som regleras i Miljöbalkens 5 kap. Miljö kvalitetsnormerna anger det högsta värdet för föroreningsnivåer som kan tillåtas, utan att människan och naturen utsätts för betydande olägenheter. Dessa gränsvärden kan ses som ett styrmedel för att nå de miljömål riksdagen har beslutat om. Myndigheter och kommuner ansvarar för att miljö kvalitetsnormerna uppfylls, bland annat i samband med tillståndsprövning och planering samt tillsyn. En detaljplan som leder till att gällande miljö kvalitetsnormer inte uppfylls kan inte antas. Den sammanlagda effekten av flera detaljplaner är också viktig att beakta. Planen berörs av MKN för utomhusluft och vatten.

Miljökvalitetsnormer utomhusluft

Miljökvalitetsnormer för utomhusluft gäller i hela landet, och finns för till exempel kvävedioxid, kväveoxider, svaveldioxid, marknära ozon, kolväten och partiklar. Av de luftföroreningar som kan uppmätas i Kristianstads kommun har en stor andel bildats utanför landets gränser men lokala källor som trafik (främst däckslitage) och småskalig vedeldning har en betydande påverkan på luftkvalitén. Kommunen har med god marginal uppfyllt normen de senaste åren.

Miljökvalitetsnormer vatten

Sedan år 2009 gäller miljökvalitetsnormer (MKN) enligt vattenkvalitetsförordningen, för yt- och grundvatten. Syftet är att alla vattenförekomster i landet ska uppnå minst god status. Sedan 1 januari 2019 har ett försämringsförbud och äventyrandeförbud införts i en ny bestämmelse om MKN för vatten i 5 kap. 4 § MB. Kommunen får inte tillåta verksamheter eller åtgärder som leder till att vattenmiljön försämras eller som har sådan betydelse att det äventyrar möjligheten att uppnå den status eller potential som vattnet ska ha enligt en miljökvalitetsnorm. Kommunen är även skyldig att följa gällande åtgärdsprogram för vatten.

Yt- och grundvatten delas in i olika vattenförekomster, och vattenkvalitet anges i ekologisk, kemisk eller kvantitativ status. Planområdet runt Åhus berörs av tre grundvattenförekomster och tre ytvattenförekomster, varav två är kustvatten. I ett större perspektiv hör kustvattnet ihop med havsmiljön i Östersjön men för mer information om MKN för havet i utsjön hänvisas till Kust- och havsplanen.

Ungefär vart sjätte år uppdateras statusklassningar och MKN för alla vattenförekomster. Flera vattenförekomster får successivt en sämre statusklassning och riskbedömning, medan normerna är samma. Det innebär att kraven på åtgärder och en snabbare takt ökar på alla inblandade. Alla vattenförekomster i planområdet berörs av åtgärdsprogram. Det finns generellt en risk att gällande miljökvalitetsnormer för vatten inte uppnås.

All form av markanvändning och aktiviteter på land, även uppströms planområdet och kommunen, påverkar vattenkvaliteten. Pågående och framtida klimatförändringar har stor påverkan på både kvantitet och kvalitet i vatten.

Grundvatten

Följande grundvattenförekomster berörs av ÄÖP Åhus:

- Norra Kristianstadsslätten
- Södra Kristianstadsslätten
- Yngsjö

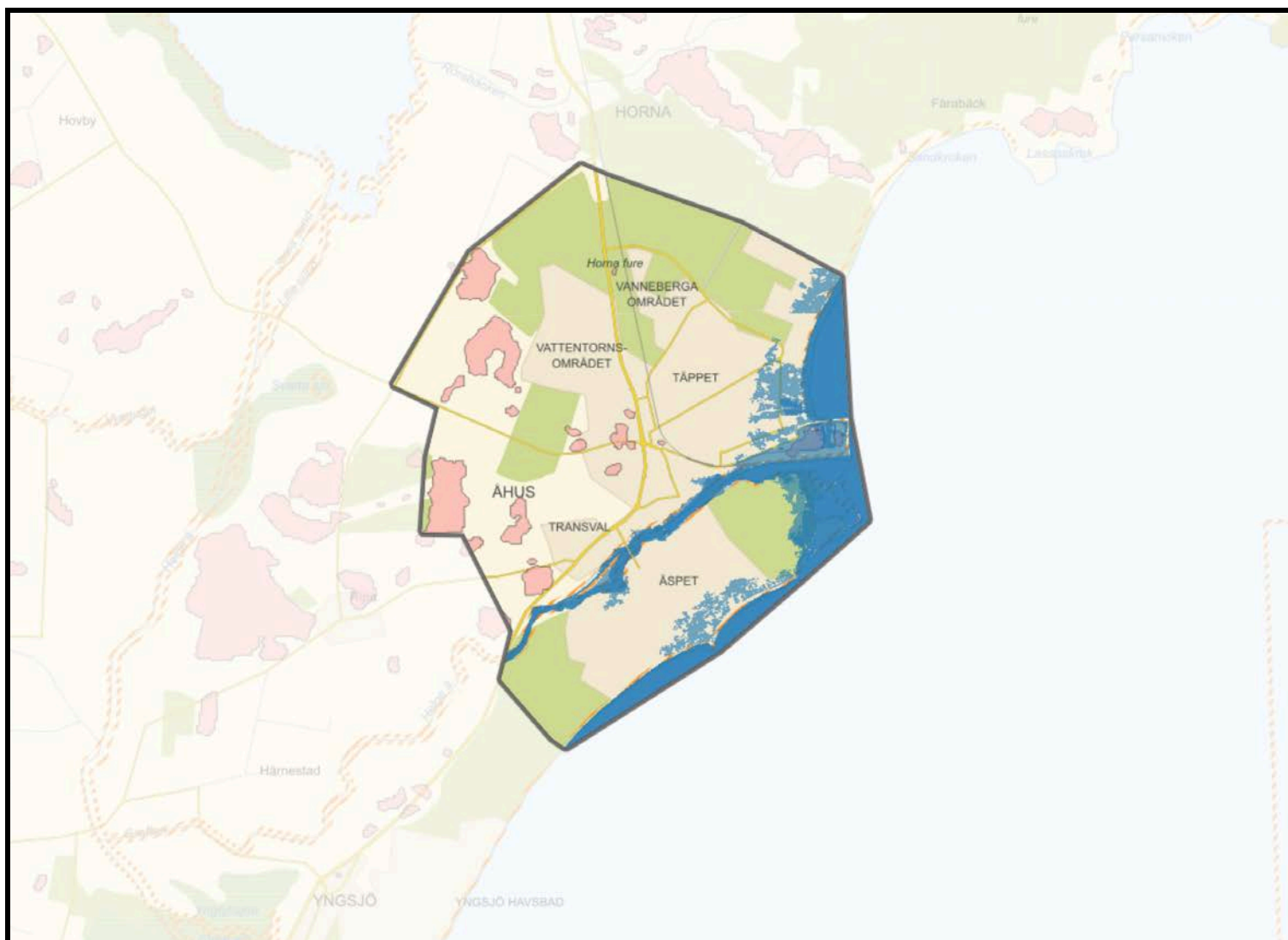
De två första är sedimentära bergförekomster medan Yngsjö är en sand- och grusförekomst. MKN för samtliga grundvatten är en god kemisk och kvantitativ status. Södra Kristianstadsslätten har en otillfredsställande kemisk status men god kvantitativ status. De övriga har god status idag. Betydande påverkan finns från förorenade områden, miljögifter och för stora vattenuttag och alla förekomster bedöms vara i risk att inte uppnå god status år 2027.

Ytvatten

Följande ytvattenförekomster berörs av ÄÖP Åhus:

- Graften
- Landöbukten
- Västra Hanöbuktens kustvatten

Graften är ett vattendrag och de båda andra kustvatten. MKN för samtliga är god ekologisk status och god kemisk ytvattenstatus. När det gäller statusklassning idag är den måttlig ekologisk status och uppnår ej god kemisk status för alla tre. Betydande påverkan finns från förorenade områden, transporter och infrastruktur, dagvatten, jordbruk, miljögifter från fritidsbåtar och industri samt diffusa källor. Alla förekomster bedöms vara i risk att inte uppnå god status år 2027.

Klimatförändringar

På grund av människans förbränning av fossila bränslen har halten av växthusgaser i jordens atmosfär ökat kraftigt. Som en konsekvens har den globala medeltemperaturen ökat med en dryg grad sedan den industriella revolutionen. Framtida klimatförändringar är direkt beroende av i vilken omfattning människan lyckas begränsa sina klimatutsläpp. Ett fortsatt business-as-usual scenario kan föranleda en global temperaturstigning på över 4 °C till år 2100, medan en kraftfull global klimatpolitik i linje med ambitionerna från klimatavtalet i Paris kan begränsa uppvärmningen till under 2 °C. Uppvärmningen är dock inte jämnt fördelad över jordens yta utan närmare polerna förväntas en ännu snabbare temperaturökning.

Uppvärmningen för Skåne län beräknas bli omkring 3 - 5 °C mot slutet av seklet jämfört med perioden 1961 - 1990. Detta kommer leda till en förlängd vegetationsperiod och att antalet varma dagar ökar, vilket innebär en ökad risk för värmeböljor och perioder med torka. En förlängd

växtsäsong och ökad avdunstning kan leda till minskande grundvattentillgångar. Även nederbörden förväntas öka, främst under vintertid. Detta innebär en ökad årstillrinning för länets åar under vintertid, medan tillrinningen förväntas bli lägre under sommaren. Även de kraftiga regnen förväntas öka i intensitet, med ökad risk för översvämning och markinstabilitet.

Översvämningar och kusterosion

Åhus är låglänt och kustnära. Klimatförändringarna med stigande havsnivåer, höga flöden och kraftigare och mer vanligt förekommande skyfall utgör stora utmaningar för människa, miljö och samhälle i planområdet. Stigande havsnivåer medför även att kustnära grundvattennivåer pressas upp.

Ur ett planeringsperspektiv anger Boverket att "sammanhållen bebyggelse, större riskobjekt eller bebyggelse med samhällsviktig verksamhet bör lokaliseras till områden som inte hotas av översvämning. Även enstaka verksamheter eller industriområden med risk för stor miljöpåverkan vid översvämning bör lokaliseras till områden som inte hotas av översvämning. Samtliga ovanstående objekt och verksamheter bör som grundregel lokaliseras över beräknad högsta nivå för sjöar och hav eller nivå för beräknat högsta flöde i vattendrag."

Beräkningar av framtida medelvattenstånd bygger på projektioner från olika utsläppsscenarior. Utifrån Boverkets råd utgår Kristianstads kommun från det mycket höga utsläppsscenarioet SSP5-8,5 och den övre gränsen för osäkerhetsintervallet. Medelvattenståndet anger vilka landtyper som kan bli permanent översvämmade i framtiden. Till detta adderas högvattenstånd med 100 års återkomsttid, vilket visar de områden som kan drabbas av tillfälliga översvämningar i framtiden. I denna plan redovisas framtida högvattenhändelser med 100 års återkomsttid år 2060 (1,88 m.ö.h) och år 2100 (2,62 m.ö.h), vilka planeringen utgår från. En viktig förutsättning att ha med är att havets nivå vid extrema situationer även idag kan komma upp till nivåer över 2 m.ö h, men beräkningar av 100 års återkomsttid är beräkningsgrundande i den kommunala planeringen.

När det gäller kusterosion har utredningar påvisat att strandpartier vid Äspet och Tället redan i dag är utsatta för måttlig till betydande erosion. Kusterosion är en naturlig och ständigt pågående process, som sker genom verkan från vågor, vind och strömmar; denna process har format de kustområden vi har i dag. Människans inverkan kan leda till ökad erosion. Exempelvis kan en pir fånga upp sand som transporteras parallellt med kusten, vilket kan leda till ett underskott av sand på läsidan. Erosionen

leder till förlust av sand från ett område. Detta material ackumulerar på annan plats, antingen nedströms eller längre ut i havet. Stigande havsnivåer, som ett resultat av den globala uppvärmningen, snabbar på erosionsprocesserna vilket medför risker för natur- och kulturvärden, näringsliv och turism samt bebyggelse och infrastruktur som finns längs kuststräckorna. Med avseende på ras och skred så finns det förutsättning för skred i finkorniga jordarter längs Helge å och i strandområdet längs kusten. Berörda områden sammanfaller till stor del med ytor där det finns hög risk för erosion och översvämning vid höjd havsnivå. Effekten och konsekvenser av skred ska därför ses i kombination med dessa.

Värmebölja

Höjda temperaturer och värmeböljor innebär en risk för människors hälsa. I ett varmare klimat ökar behovet av att klimatanpassa tätbebyggda områden. Detta kan ske genom att utnyttja, bygga ut och tillgängliggöra gröna och blå strukturer. Träd erbjuder skugga och svalka, vilket är särskilt viktigt vid förskolor, skolor och äldreboenden. Vegetationsklädda marker kan även bidra med att dämpa höga vattenflöden vid skyfall och att ta hand om dagvatten. Vatten kan infiltrera icke hårdgjorda ytor och tas upp av växtlighet.

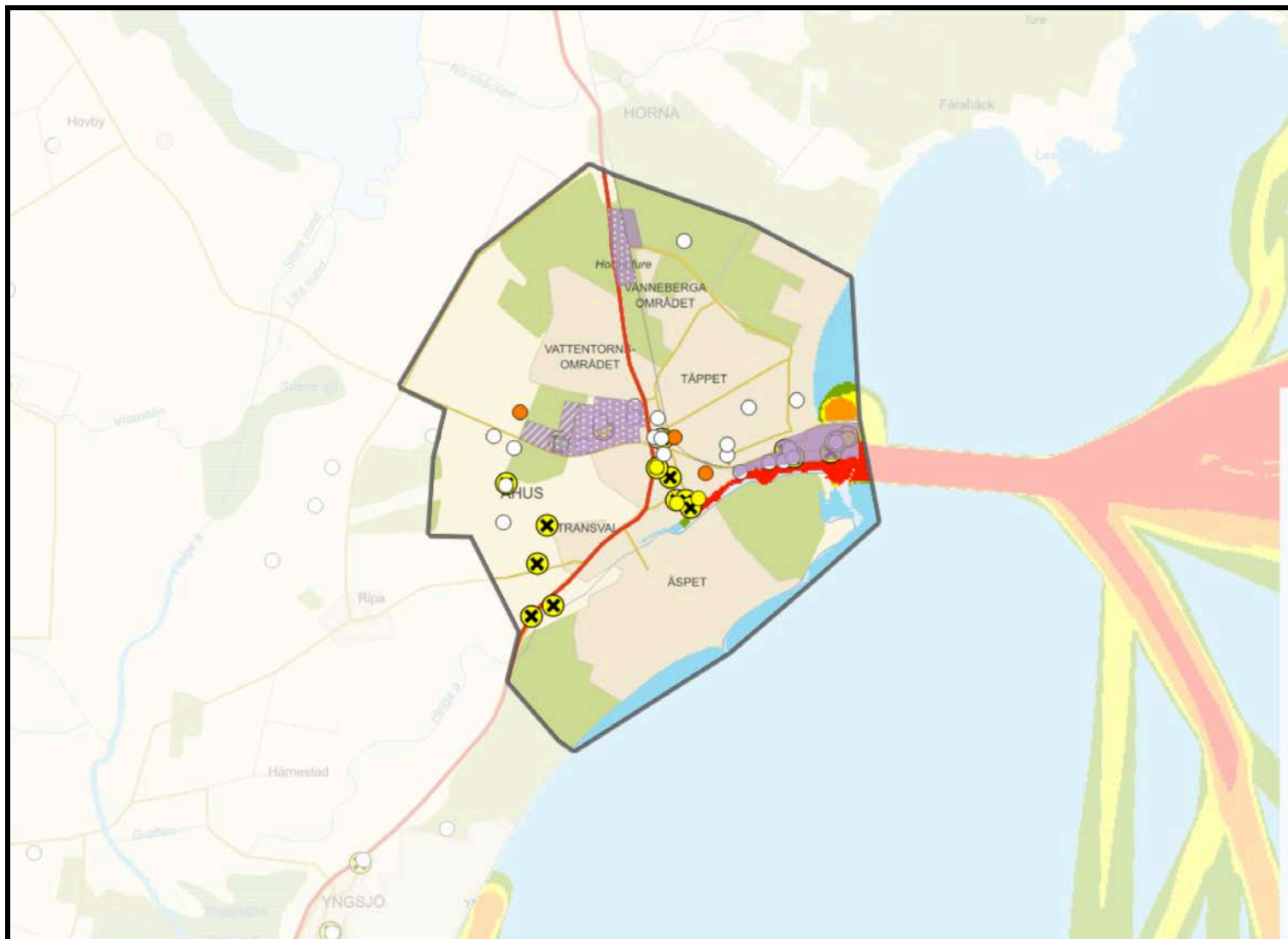
Inom planområdet visar en värmekartering som Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) har tagit fram att bland annat ytor kring Sånnskolan och vårdcentralen i Åhus har höga markytetemperaturer, liksom även hamnen och flera andra verksamhetsområden, där grönska i stor utsträckning saknas.

Energianvändning

Klimatförändringarna vi står inför är en konsekvens av våra energikrävande samhällen. Enligt Kristianstads kommuns klimat- och miljöplan ska användning av fossila bränslen helt fasas ut, konsumtionsbaserade utsläpp minska, förnybar energiproduktion öka, energianvändningen minska och andelen resor som företas med gång, cykel och kollektivtrafik öka.

Den fysiska planeringen ska bidra till att skapa mer energi- och effektsnåla och klimatsmarta samhällen. Flexibilitetslösningar inom det lokala energisystemet ska premieras vid utbyggnation och ändringar av bostäder och verksamheter. Robusthet och energiresiliens ska premieras för att säkerställa en hög tillgänglighet till energi och eleffekt även vid kris och krig.

I en ekologiskt hållbar stad tillgängliggörs multifunktionella grönområden, goda förutsättningar ges för lokal framställan av förnybar energi, nybyggnation utförs hållbart och klimatsmart, bebyggelse lokaliseras till områden med lägre översvämningsrisk och det stimuleras till kollektivt resande, cykel och gång.

Hälsa, risker och miljö

Detta avsnitt behandlar olika typer av miljö- och riskfaktorer som ska beaktas vid bebyggelseutveckling och genomförande av ÄÖP Åhus.

Skyddsavstånd eller andra åtgärder

Verksamheter och anläggningar som innebär risker eller störningar för omgivningen hanteras enklast genom skyddsavstånd. Inom tätorter finns en funktionsblandad bebyggelse som präglas av korta avstånd och variationsrika miljöer. Här begränsas risker och störningar genom en kombination av

skyddsavstånd och andra åtgärder, som åtgärder vid källan och/eller det som ska skyddas, till exempel skärmning, diken, inbyggnader eller anpassade fasader och fönster. En riskanalys ska göras om skyddsavstånd inte går att uppfylla. Riskanalysen ska utreda om det är möjligt att göra avsteg från skyddsavstånd och ta fram förslag på åtgärder som behöver vidtas. När det gäller transportleder för farligt gods på väg och järnväg så förhåller sig kommunen till av Länsstyrelsen Skåne framtagna riktlinjer (bland annat "*Riktlinjer för riskhänsyn i samhällsplaneringen*", *RIKTSAM*). Lämplig lokalisering avgörs inom ramen för detaljplaneprocessen eller bygglovsprövning.

Ett förändrat klimat med naturolyckor, höjda havsnivåer, erosion och förhöjda grundvattennivåer intar en särställning bland övriga miljö- och riskfaktorer. Framöver kommer arbetet med klimatanpassning att behöva intensifieras.

Risker för hälsa och miljö

Betydande risker och omgivningspåverkande verksamhet i anslutning till bostadsbebyggelse finns framför allt i Åhus hamn. I övriga industriområden i Åhus är verksamheten mest förlagd inomhus, med undantag för återvinningscentral och åkeriverksamhet. Masshantering utomhus, exempelvis av grus, finns i verksamhetsområden både vid norra och västra infarterna till Åhus.

Farlig verksamhet

Inom planområdet finns fyra Sevesoverksamheter, där farliga ämnen förekommer. Alla Sevesoverksamheter klassas som farliga enligt 2 kap 4 § lagen om skydd mot olyckor. De hanterar gasol, etanol och ammoniumnitrat i sådana mängder att en olycka på anläggningen kan medföra fara för allvarliga skador på människor eller miljö. Därför ställs krav på anläggningarna när det gäller riskförebyggande åtgärder och att begränsa följderna av eventuella olyckor, som flytande cisterner, brand, explosion och utsläpp. Kraven finns i Sevesolagstiftningen. Anläggningarna, varar tre är belägna i hamnen och en i centrala Åhus, finns namngivna på kommunens hemsida. Lagring och hantering av stora mängder gasol innebär en risk för ett stort utsläpp av gasolgas med efterföljande explosionsrisk. Konsekvenserna kan bli mycket allvarliga. Inom hamnområdet lagras till exempel stora mängder gasol. Därutöver finns på många platser mindre lagerhållning av gasol och andra explosiva gaser som kan behöva skyddsavstånd.

Ammoniumnitrathaltigt gödningsmedel hanteras i hamnområdet, vilket under vissa förhållanden kan sönderdelas under värmeutveckling och utveckla giftiga gaser. Ett utsläpp kan, beroende på utvecklad mängd och väderlek, få stora konsekvenser. Endast mindre mängder hanteras vid ett och samma tillfälle inom planområdet.

I hamnområdet lagras etanol som är en brandfarlig vätska. Den största risken med denna hantering är en större brand eller explosion efter utsläpp av etanol. Dessa händelser kan ge upphov till spridning av brandgaser.

Drivmedelsanläggningar

På drivmedelsanläggningar sker lagring och hantering av bensin, biogas, etanol, diesel och gasol. Drivmedelsanläggningar i Åhus ligger så nära trafikstråk eller annan bebyggelse att det vid en brand eller explosion finns risk för att människor skadas. När tillfälle ges bör möjligheten att förbättra risksituationen tas tillvara.

Ammoniak

Ammoniak är en giftig kondenserad gas som används som köldmedium. Inandning av ammoniakgas i hög koncentration kan ge andningsbesvär och lungskador. Ett utsläpp kan, beroende på utsläppt mängd och väderlek, få stora konsekvenser. Ammoniak hanteras endast i mindre mängder inom planområdet.

Transport av farligt gods

Farligt gods är ett samlingsbegrepp för ämnen och produkter som har sådana egenskaper att de kan skada människor, egendom och miljö om de inte hanteras rätt under transport. Den största olycksorsaken vid farligt godstransporter är att något sker under färd, till exempel en kollision, avåkning eller urspårning, men även lastning och lossning utgör en stor risk för olyckor. Transporter med farligt gods ska i första hand gå på trafikleder där framkomlighet och säkerhet är stor. Av Länsstyrelsen i Skåne län utpekade primära transportleder för farligt gods är Åhusbanan mellan Kristianstad och Åhus hamn, vilken inte används idag, samt väg 118 genom Åhus. I samband med ett förändrat klimat och en förhöjd havsnivå riskerar delar av väg 118 att läggas under vatten, vilket i sin tur innebär att den största transportvägen utmed kusten skärs av.

Elektromagnetiska fält

Enligt försiktighetsprincipen tillämpas ett visst skyddsavstånd kring större anläggningar med elektromagnetiska fält, till exempel ställverk och kraftledningar. Det elektromagnetiska fältets storlek avtar snabbt med avståndet från källan. Det är E.ON Elnät som har koncession för det regionala transmissionsnätet i planområdet.

Radon

Radon är en osynlig och luktfri radioaktiv gas som bildas när det radioaktiva grundämnet radium sönderfaller. När gasen i sin tur sönderfaller bildas radondöttrar som är radioaktiva metallatomer. Radondöttrarna fastnar på damm som, när det andas in, på sikt kan orsaka lungcancer. Radon i byggnader beror i regel på att så kallad blåbetong använts när huset byggdes eller att huset är byggt i ett område med höga halter av markradon. Åhusområdet är mestadels klassat som lågriskområde för radon.

Förorenade områden

Deponier, industrifastigheter, järnvägsområden, drivmedelsanläggningar och skjutbanor är exempel på områden där marken kan förväntas vara mer eller mindre förorenad. Föroreningarna kan vara skadliga för både människor och miljön. Dels kan människor som bor eller vistas i området utsättas för hälsorisker, dels kan mark och vatten påverkas negativt. Länsstyrelsen i Skåne har under flera år arbetat med att inventera och riskklassa potentiellt förorenade objekt i länet enligt Naturvårdsverkets metodik för inventering av förorenade områden (MIFO). Utifrån riskklassningen bedöms objekten som mer eller mindre prioriterade att undersöka vidare. En kartläggning av nedlagda deponier, MIFO- och SPIMFAB-objekt (nedlagda bensinstationer) har gjorts inom ramen för arbetet med Kust- och havsplanen. Resultatet visar att det finns flera förorenade områden i kustområdet som riskerar att läggas under vatten vid en förhöjd havsnivå. Stora delar av Åhus hamn och delar av centrala Åhus är byggda på utfyllnadsmassor, som kan vara förorenade. Information från utredningen finns att läsa i Kust- och havsplanens digitala karta där varje objekt med förorenad mark beskrivs kortfattat. Arbeta med förorenade områden utgår vidare från den handlingsplan som antogs av miljö- och hälsoskyddsnämnden 2023. Enligt handlingsplanen utgör "risk för översvämning" en av sex prioriteringsgrunder som ska beaktas vid prioritering mellan förorenade områden med hög riskklass. Information från utredningen som nämns ovan finns att läsa i Kust- och havsplanens digitala karta där varje objekt med förorenad mark beskrivs kortfattat. Placering av objekt finns även i kartan till höger.

Översvämning och erosion

Risken för en stigande havsnivå och erosion utmed kusten är två av de viktigaste utgångspunkterna för såväl Kust- och havsplanen som för ÄÖP Åhus. Problematiken genomsyrar stora delar av dokumenten. Riskbedömningar utgår från ett värsta scenario för högvatten i havet år 2100. Den erosionskänsliga delen av kommunens kuststräcka (Åhus och söderut) är olika känslig för en höjd havsnivå beroende på hur högt över havet respektive område ligger. Kusten har därför delats in i zoner som visar på översvämningsrisk och därmed erosionsrisk. Problem som kan uppstå är raserad grundläggning, fuktskadade byggnader, skador på infrastruktur som vägar, el-, tele- och avloppsförsörjning samt att värden för rekreation och turism kan hotas när stranden blir smalare. För att undvika risker i samband med en förhöjd havsnivå behöver kommunen intensifiera arbetet med att klimatanpassa kusten.

Förhöjd grundvattennivå

En höjd medelvattennivå i havet innebär att även grundvattennivåerna utmed kusten höjs. Problem som kan uppstå är att marken blir vattenmättad och att risken för fuktskadade byggnader och ökat läckage från enskilda avloppsanläggningar till havet ökar. Problemen bedöms generellt kunna uppstå inom områden under +3 meter. Detta gäller både inom lågt liggande flacka områden och när svackor förekommer inom högre terräng. Grundvattennivån kan ibland variera inom korta avstånd, det är därför viktigt att klargöra vilka förhållanden som råder på varje enskild plats innan projektering av ny exploatering påbörjas.

Störande verksamheter

Störningar från verksamheter kan till exempel utgöras av buller, vibrationer och lukt. I Åhus finns flera verksamheter som är tillståndspliktiga enligt 9 kap 6 § Miljöbalken och som regleras genom miljövillkor.

Trafikbuller

Trafikbuller är den största källan till störningar i människors närmiljö. Negativa effekter är bland annat stress, minskad koncentrationsförmåga och störningar i vila och sömn. Vid nybebyggelse ska byggnader och utomhusmiljö anpassas för att klara gällande bullerriktvärden. Det finns olika möjligheter att kombinera skyddsavstånd med åtgärder som skärmning, uteplatser som vänder sig bort från bullret och anpassade fönster och fasader. Ett större bekymmer är befintlig bebyggelse och grönområden som inte är anpassade till dagens trafikmängder. Åtgärder kan många gånger behövas vid själva bullerkällan, till exempel att omfördela trafik mellan vägar och att sänka hastigheter. Väg 118 är hårt trafikerad och riskerar att ge upphov till bullerstörningar för intilliggande bebyggelse.

Övrigt buller

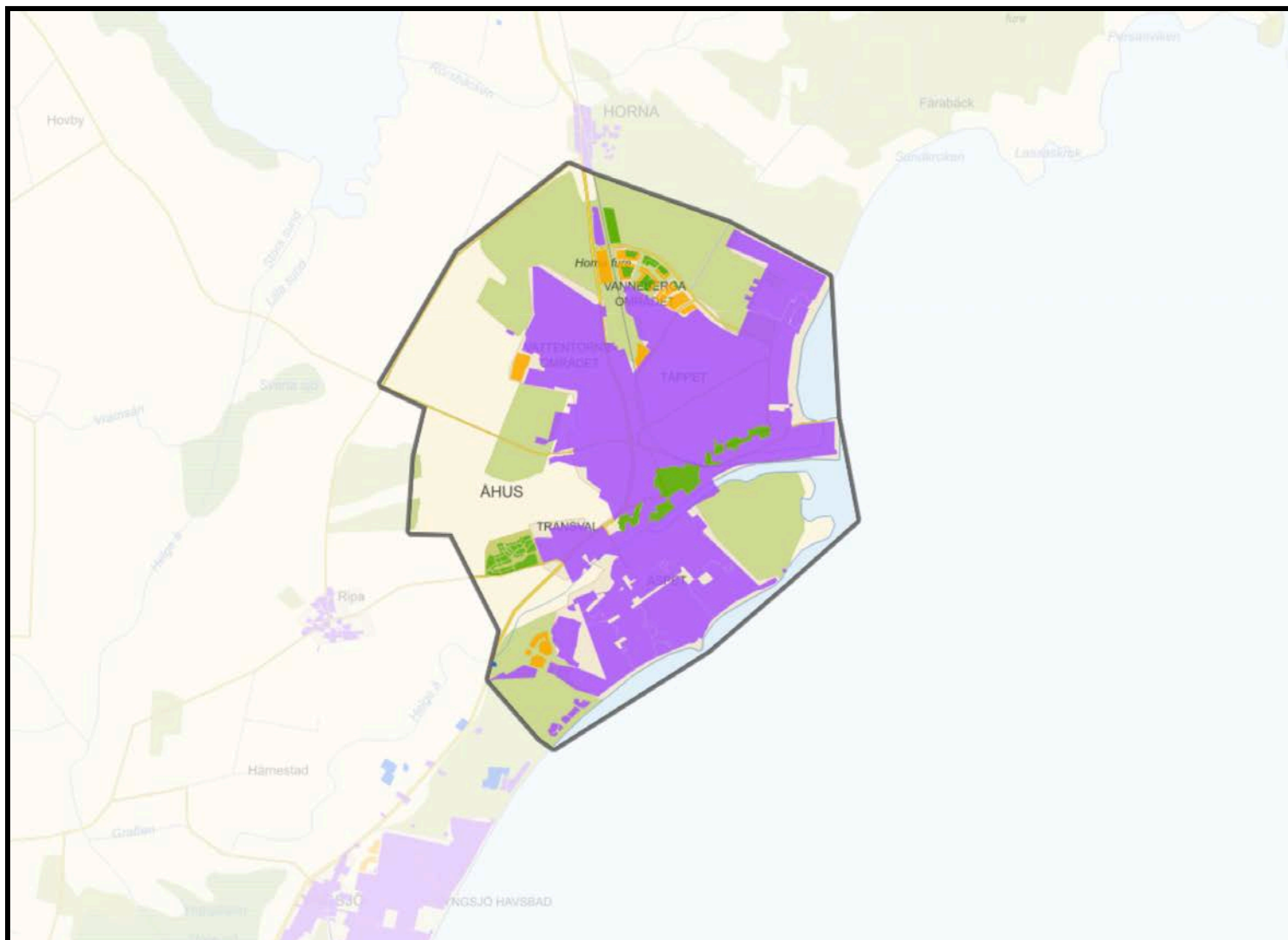
Hamnområdet i Åhus genererar buller både från verksamheter och transporter. Liksom fallet är med trafikbuller kan verksamhetsbuller påverka hälsa och välbefinnande. De enskilda verksamheterna är reglerade enligt miljöbalken och fasta bullerkällor har anpassats för att minimera störningar på omgivningen. Buller från Rinkaby skjutfält behandlas djupare i avsnittet Riksintressen och i miljökonsekvensbeskrivningen.

Damm och stoft

Särskilt genom transporter till Åhus hamn och verksamhet i hamnen uppkommer störning från damm och stoft, de öppna transporterna har störst påverkan. Spridningen av damm och stoft från verksamheter och transporter är störst vid skördetid.

Djurhållning

Jordbruket i Kristianstads kommun har en stor andel djurhållning och många gårdar ligger i nära anslutning till tätorter. De störningar som kan uppstå i samband med lantbruk och djurhållning är framför allt lukt, flugor, buller och transporter. Djurhållning och särskilt hästar kan också framkalla allergiska reaktioner hos känsliga personer. För att undvika olägenheter för människors hälsa behöver det finnas skyddsavstånd mellan djurhållning och boende. Särskilt vid detaljplanläggning för bostadsbebyggelse är det viktigt att kartlägga behoven av skyddsavstånd och göra genomarbetade avvägningar mellan lantbrukets och bostadsutbyggnadens intressen. För djurhållning tillämpas Miljö- och hälsoskyddsnämndens policy för skyddsavstånd. I området utmed Åhus och kusten finns många lantbruksföretag vilket ställer krav på hänsyn vid bebyggelseutveckling.

Vattentjänster

Förutsättningar Vatten- och avloppsförsörjning

Inom Åhus försörjs bebyggelsen med vattentjänsterna dricksvattenförsörjning och avledning av avlopp. I begreppet avlopp ingår både dagvatten och spillvatten. Omhändertagande av dagvatten är begränsat utbyggt i Åhus då de sandiga markerna har fungerat för avledning av dagvatten. Kommunen beslutar om det juridiska område som ska gälla för respektive vattentjänst. Sedan 2023-01-01 ska det finnas en aktuell vattentjänstplan i varje kommun med långsiktig planering av hur behovet av allmänna vattentjänster ska tillgodoses, också vid en ökad belastning på grund av skyfall. Avloppsnätets funktion behöver utredas vidare för Åhus.

Dricksvattenförsörjning

I Åhus sker dricksvattenförsörjningen från Åhus vattenverk med förstärkning från Kristianstads vattenverk. Idag är tillgången på dricksvatten en begränsande faktor för utbyggnad i Åhus. En ny dricksvattenförsörjning med ledning från vattenverket i Gärds köpinge är under genomförande vilket kommer att säkra Åhus dricksvattenförsörjningen för kommande exploatering.

Skyddsområde för grundvattentäkt

Ett nytt skyddsområde för grundvatten finns i norra delen av planområdet. Området är delvis bebyggt med bostäder och gränsar till verksamhetsområden vid Horna Fure.

Avlopp

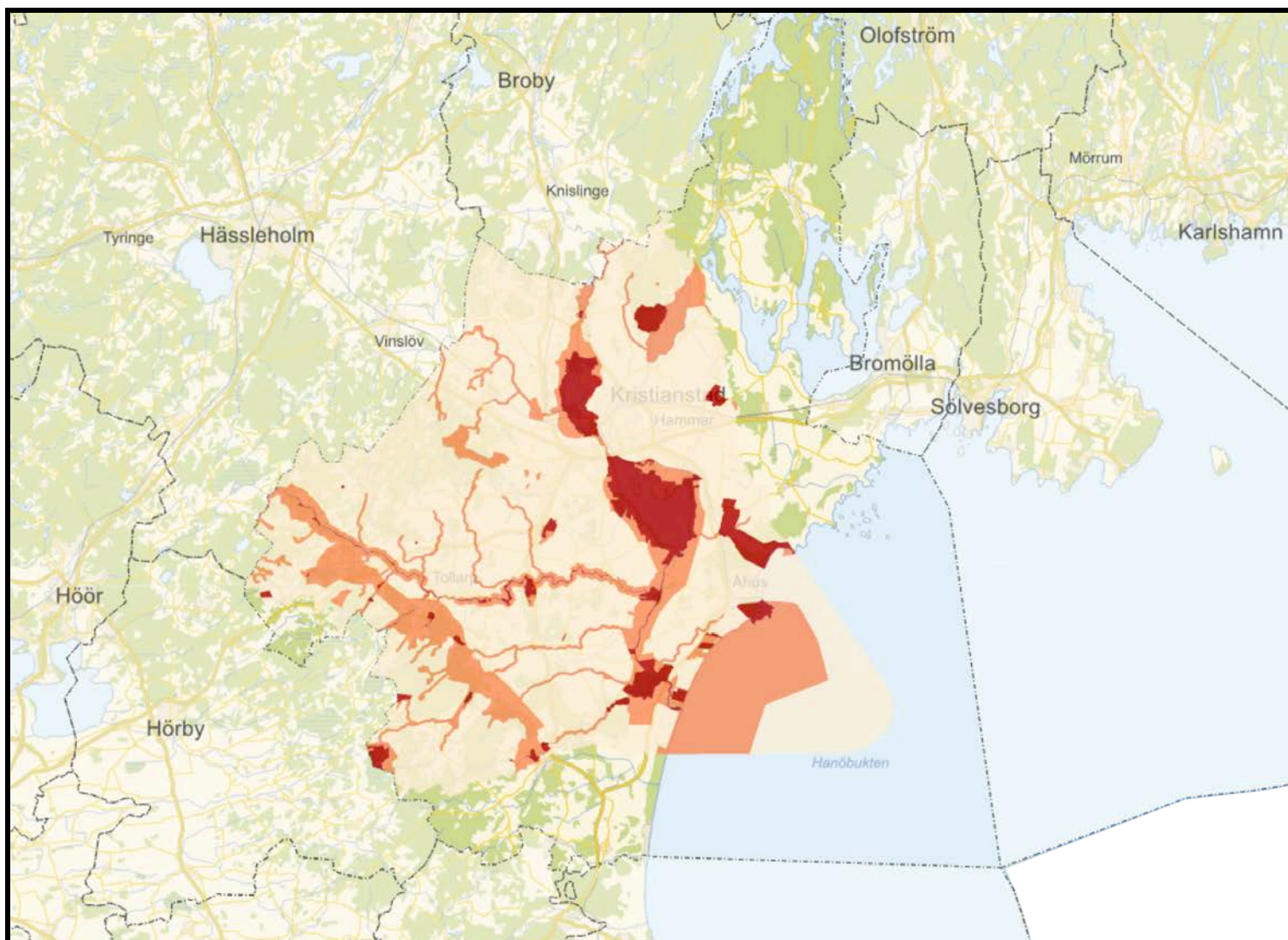
Avloppet avleds genom ett antal pumpstationer till Centrala reningsverket som nu byggs ut för att klara avloppsförsörjningen bortom år 2050.

En del av ledningsnätet inom planområdet behöver förnyas och arbete sker kontinuerligt med att byta ut det åldrande ledningsnätet. Kapaciteten i avloppsledningsnätet och avledningsledning till reningsverket behöver utredas för en långsiktig kapacitetsförstärkning vid en fortsatt utbyggnad av Åhus.

Dagvatten

Den stora delen av Åhus saknar verksamhetsområde för dagvatten. Den sandiga marken och dess förmåga att omhänderta dagvattnet är avgörande för fortsatt funktion. Att förtäta inom områden där sandiga marker omhändertar dagvattnet kräver lösningar som tar hänsyn till detta. Det är exempelvis viktigt att minimera andelen hårdgjord yta vid nya exploateringar. Klimatförändringar medför att kombinationen av skyfall och höga havsnivåer inträffar oftare och höga grundvattennivåer påverkar kapaciteten för omhändertagande av dagvatten.

Klimatanpassningen som hanteras i planförslaget fokuserar på skydd av människor och bebyggelse. Värden kring Biologisk mångfald, rekreation och attraktivitet hanteras i andra delar.

Kristianstads vattenrike

Planområdet i sin helhet ingår i biosfärsområde Kristianstads vattenrike.

Biosfärsområde Kristianstads vattenrike

Biosfärsområde Kristianstads Vattenrike är utsett av UNESCO år 2005. Här finns nästan alla svenska naturtyper i ett landskap som präglats av människan genom tiderna.

Den mäktiga Helge å flyter genom landskapet och fångar upp små vattendrag från åsarna och slätten. Vid Kristianstad buktar den ut i Araslövssjön och Hammarsjön innan den når Hanöbukten. Ån kantas av våtmarker och strandängar. Men Vattenriket är inte bara vått, här finns också lummiga ädellövskogar och torra sandiga odlingsmarker.

Den omväxlande naturen ger många olika miljöer för djur och växter att leva i. Vattenriket är ovanligt artrikt och en riktig hot spot för hotade arter. Området täcker mindre än två promille av Sveriges yta, men här lever hela 20 procent av landets hotade arter!

Uppdraget

Kristianstads kommun har åtagit sig att Vattenriket ska vara ett modellområde för hållbar utveckling - ett Unesco biosfärområde. Målet är ett ekologiskt, ekonomiskt och socialt hållbart samhälle. För att nå dit behövs kunskap om landskapet och naturen. En viktig del i arbetet är att ta fram och sprida kunskap. Genom inventeringar, rapporter, samarbeten med forskare, konferenser och besökare på naturum Vattenriket.

Tillsammans med föreningar, företag och markägare tas hållbara lösningar fram för att både bevara och nyttja landskapets värden. Nya våtmarker och att sanden rörs om är några exempel. Många arter och välfungerande ekosystem gör att vi klarar klimatförändringar och andra utmaningar bättre. Genom att göra det lättare att uppleva naturen får vi fler med på tåget. Biosfärkontoret har ett tjugotal besöksplatser med fågeltorn, stigar och utemuseer. Naturum Vattenriket är kronan på verket med utställning, möteslokal, restaurang och ett stort programutbud. Här berättar vi om biosfärområdet och visar vägen ut i Vattenriket.